

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра менеджменту, маркетингу і міжнародної логістики

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Оцінка фінансово-господарського стану
підприємства з точки зору його інвестиційної
привабливості»**

(на матеріалах ТОВ «Олбі-Рос Корона», м.Чернівці)

Ступінь вищої освіти бакалавр

Студентки 5 курсу
504 групи
заочної форми навчання
спеціальності 073
«Менеджмент»
освітньої програми
«Управління бізнесом»

Соломії СОРОКИ

Науковий керівник,
к.е.н., доцент

Галина ДОЛГА

Зав.кафедри,
к.е.н., доцент

Валентина ЧИЧУН

Чернівці 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ З ОГЛЯДУ НА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Особливості інвестиційної привабливості як важливого фактору розвитку підприємства.....	5
1.2. Основні напрямки та алгоритм проведення фінансового-господарського аналізу.....	9
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТОВ «ОЛЫ-РОС КОРОНА»	
2.1. Організаційно-управлінська характеристика підприємства.....	15
2.2. Аналіз фінансово-господарського стану підприємства.....	23
2.3. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства.....	33
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТОВ «ОЛЫ-РОС КОРОНА»	
3.1. Визначення необхідності змін та застосування нових підходів в діяльності підприємства.....	42
3.2. Пропозиції і рекомендації щодо формування комплексу заходів для забезпечення економічного розвитку і росту інвестиційної привабливості підприємства.....	48
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Внаслідок подій, що відбуваються протягом останніх двох років країна опинилася в непростій економічній ситуації. Сьогодні економіка України переживає складний період, що й і відображає поточний рівень ВВП та інфляції. Чітко зрозуміло, що одним з шляхів виходу із кризи є формування виваженої політики залучення іноземних інвестицій, які б забезпечили розвиток. Саме тому, сьогодні як ніколи, актуальним завданням є розвиток інвестиційної діяльності, створення привабливого інвестиційного середовища, та суттєвого нарощування обсягів інвестицій. Досягнення високого рівня соціально-економічного розвитку в Україні неможливе без ефективної структурно-інвестиційної політики перебудови економіки з метою створення сприятливого інвестиційного клімату.

Серед науковців, які досліджували питання, пов'язані з інвестиціями, інвестиційною привабливістю та створенням сприятливого інвестиційного клімату, слід відзначити таких, як П. Зачепило, І. Іващук, І. Крупка, А. Пересада, А. Пешко, В. Струніна. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених аналізу інвестиційного клімату в Україні, існує необхідність подальшого дослідження питання підвищення інвестиційної привабливості економіки в сучасних умовах. Тому дана тема є актуальною на сьогоднішній день.

Мета і завдання дослідження. Основною метою кваліфікаційної роботи є розкриття сутності інвестицій та визначення інвестиційної привабливості ТОВ «Олбі-Рос Корона» шляхом проведення оцінки його фінансово-господарського стану.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- розглянути поняття інвестицій та інвестиційної привабливості;
- ознайомитись із алгоритмом проведення фінансово-господарського аналізу на підприємстві;
- провести аналіз фінансово-господарського стану ТОВ «Олбі-Рос Корона»;
- оцінити поточну інвестиційну привабливість ТОВ «Олбі-Рос Корона» та сформулювати комплекс рекомендацій для її підвищення.

Об’єктом дослідження є процес управління інвестиційною привабливістю підприємства ТОВ «Олбі-Рос Корона».

Предметом дослідження є теоретичні і прикладні аспекти забезпечення визначення інвестиційної привабливості ТОВ «Олбі-Рос Корона» в залежності від його фінансово-господарського стану.

Методи дослідження: статистичні: для характеристики статистичних даних дослідження; теоретичні: аналізу і синтезу, індукції і дедукції, історичний і логічний, абстрагування, формалізації, узагальнення; методи економічного аналізу.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти України, дані Державної служби статистики України та Чернівецької області, фінансова звітність ТОВ «Олбі-Рос Корона», Інтернет-ресурси, монографії та періодичні видання, публікації вітчизняних та зарубіжних науковців щодо фундаментальних положень процесної теорії управління загалом та стосовно її впровадження в управління підприємствами торгівлі зокрема, публікації рейтингових агентств та консалтингових компаній, результати власних досліджень автора.

Практичне значення одержаних результатів полягає в отриманні навичок проведення фінансово-господарського аналізу та оцінювання інвестиційної привабливості господарюючого суб’єкта. Для досліджуваного підприємства – це можливість черговий раз оцінити своє нинішнє положення та отримати ряд рекомендацій щодо його покращення.

Обсяг та структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел (39 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи складає 62 сторінки. У роботі міститься 14 таблиць та 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ З ОГЛЯДУ НА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Особливості інвестиційної привабливості як важливого фактору розвитку підприємства

Інвестиційна привабливість підприємства – це характеристика його фінансово-господарської та управлінської діяльності, а також огляд особливостей того чи іншого інвестиційного клімату, що свідчать про перспективи розвитку і економічну (соціально-економічну) доцільність інвестування.

Оцінка інвестиційної привабливості потенційного об'єкта інвестування — це перший крок під час прийняття інвестиційного рішення. Метою оцінки інвестиційної привабливості для інвестора є визначення поточного стану та потенціалу об'єкта інвестування, а для підприємства є виявлення власних слабких і сильних сторін. Тому оцінка та аналіз інвестиційної привабливості підприємства це ще й чудова можливість ще раз оцінити своє положення на ринку і розробити комплекс заходів щодо ліквідації недоліків, а значить якщо й не залучити інвестиції, то хоча б покращити результати власної діяльності.

Виходячи з визначення, можна сказати, що інвестиційна привабливість підприємства - це, перш за все, здатність викликати комерційний інтерес у реального інвестора. Це означає те, що підприємство повинно продемонструвати інвестору свою фінансово-господарську успішність або її можливість, показати спроможність «прийняти інвестиції» та вміло ними розпорядитися таким чином, щоб після реалізації проекту отримати якісний стрибок у власній діяльності і досягнути зростання обсягів виробництва, збільшення частки ринку і інших позитивних результатів, що принесуть вигоду як інвестору, так і реципієнту інвестицій.

Підприємству необхідно бути інвестиційно привабливим для того щоб:

1. структурної перебудови виробництва; забезпечення підприємства необхідною сировинною базою для ефективного функціонування;
2. вирішення соціальних проблем; інвестиції використовуються для досягнення подальшого розширення та розвитку виробництва;
3. відновлення основних виробничих фондів;
4. підвищення технічного рівня праці та виробництва та ін..
5. підтримувати високий рівень конкурентоспроможності продукції та покращувати її якість;

Інвестиційну привабливість підприємства оцінюють за різними критеріями і узагальнено вони відображені на рис.1.1. Як видно із рисунка на інвестиційну привабливість впливає чимало факторів. Загалом інвестиційна привабливість є комплексним поняттям, що вбирає в себе різні за своїм змістом поняття.

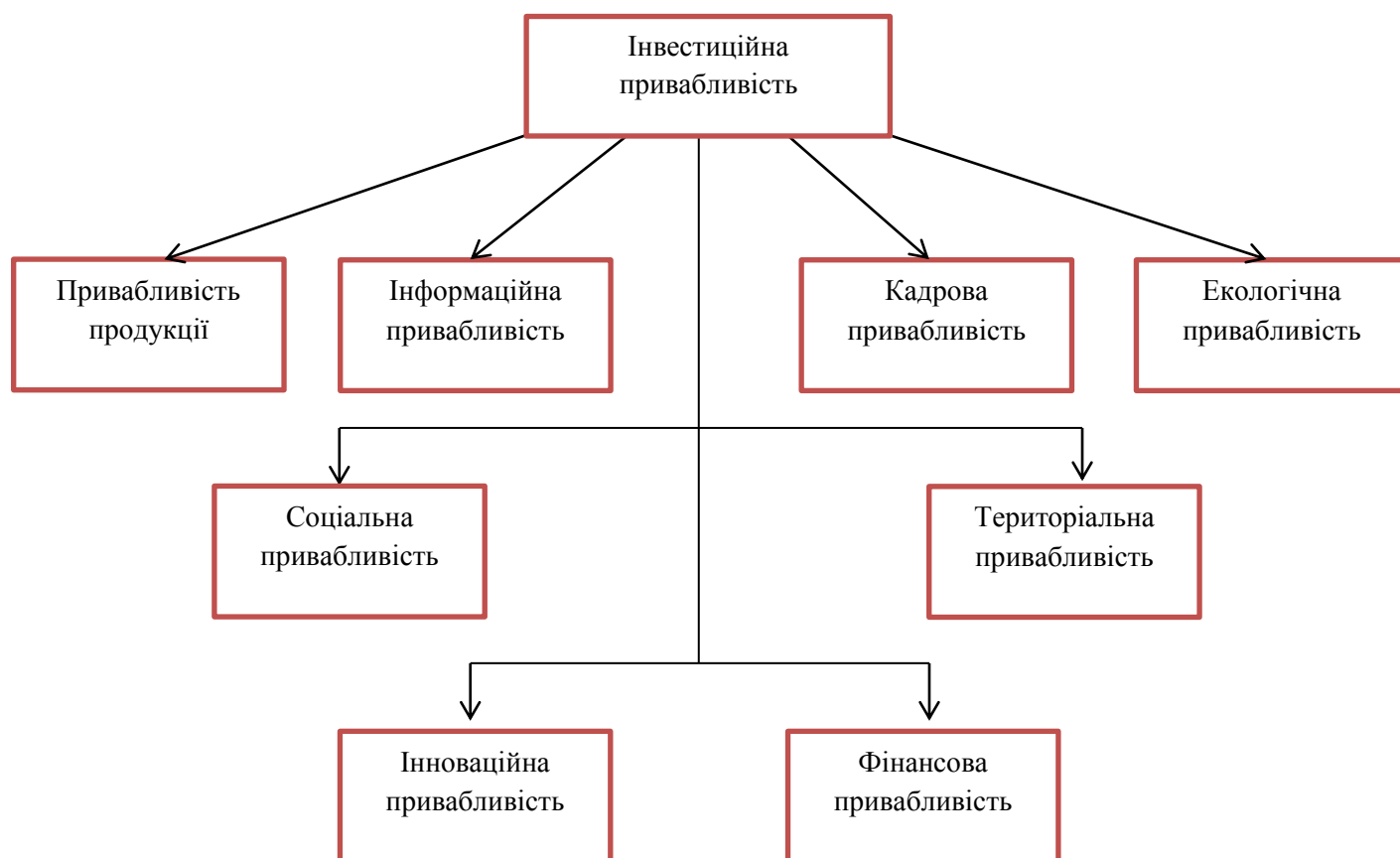

Рис.1.1.Критерії оцінки інвестиційної привабливості підприємства

Загалом же на інвестиційну привабливість підприємств впливає ряд чинників і їх можна поділити на дві групи: внутрішні(безпосереднього впливу) і зовнішні(опосередкованого впливу). До першої групи факторів відносяться ті, що піддаються впливу підприємства, до другої ж групи ті на які можна впливати тільки на державному рівні. Тому, крім того, що оцінка інвестиційної привабливості підприємства є інтегральною характеристикою його внутрішнього середовища це ще й справедлива кількісна характеристика зовнішнього середовища об'єкта. Особливої уваги при визначенні інвестиційної привабливості потребує оточення підприємства, яке розташоване в певному адміністративно-територіальному регіоні держави. Будь-якого інвестора завжди буде цікавити підприємство в інвестиційно-привабливій галузі та привабливому регіоні. У табл. 1.1 відображена характеристика різних чинників інвестиційної привабливості.

Таблиця 1.1

Фактори інвестиційної привабливості підприємства

Чинники	Складові
Внутрішні	
Фінансово-економічний стан підприємств	основні показники фінансово-економічної діяльності підприємства;
Безпека вкладень	інвестиційний ризик, фінансовий ризик;
Виробничо-технологічні	продуктивність праці, рівень розвитку виробництва, використані технології, наявність основних фондів;
Інституціональний	організаційно-правова форма, особливості функціонування, правовий статус, специфіка органів управління, якість управління;
Інформаційний	наявність сучасного програмного забезпечення (програми для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, оцінки рівня інвестиційної привабливості, веб-сайт в мережі Інтернет);
Ділова репутація	історія економічної діяльності підприємства.
Зовнішні	
Соціальні	демографічна ситуація в країні, попит споживачів

Продовження табл. 1.1

Політична ситуація в країні	бюджетно-податкова політика, грошово-кредитна, амортизаційна, цінова, валютна, інноваційна політика, нормативне законодавче регулювання;
Конкуренції	стан конкуренції галузевого ринку, наявність рівних конкурентів;
Інфраструктурні	близьке розташування підприємства до основних джерел сировини та споживачів продукції;
Ринкові	розмір ринку, темп зростання його потенціалу, циклічність попиту, еластичність цін, прибутковість, диференціація продукту;
Технологічні	рівень технічних нововведень у галузі, складність продукції і виробництва, капіталоємкість і наукоємкість продукції.

Також на інвестиційну привабливість діючого підприємства впливає стадія його життєвого циклу. Привабливішими інвестиційно рахуються підприємства, що перебувають на стадіях, коли в них збільшуються обсяги продажу, рівень використання виробничих потужностей та ін..

На стадіях зрілості та "старіння" інвестиції вважаються недоцільними, та бувають і винятки коли продукція підприємства все ще має достатньо солідні маркетингові перспективи. В такій ситуації технічне переоснащення і ряд змін в організаційній структурі можуть принести інвестору вигоду і вкладені кошти можуть повернутися інвестору в найкоротший термін (до 2 років). Якщо передбачається перепрофілювання, диверсифікація або реструктуризація підприємства, то інвестування доцільне і на стадії "старіння".

Отже, інвестиційну привабливість можна сприймати, як сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак і умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування. Взагалі під "інвестиційною привабливістю підприємств" мають на увазі модель якісних та кількісних показників, які оцінюють не лише фінансово-економічний стан підприємства, а й рівень маркетингового, кадрового, інфраструктурного, правового забезпечення тощо.

1.2.Основні напрямки та алгоритм проведення фінансового-господарського аналізу

Фінансово-господарський стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності [36, с.181].

Аналіз фінансово-господарського стану підприємства – це сукупність аналітичних процедур, які базуються на інформації фінансового-економічного характеру та потрібні для визначення економічного стану підприємства й ефективності використання його потенціалу, а також прийняття управлінських рішень стосовно оптимізації його діяльності.

Метою фінансово-господарського аналізу стану підприємства є аналіз ефективності діяльності господарюючого суб'єкта у попередніх періодах, об'єктивне визначення поточного фінансового стану та оцінка наявного потенціалу.

Аналіз фінансово-господарського стану підприємства дає змогу :

- оцінити фінансову міцність підприємства;
- встановити платоспроможність і кредитоспроможність організації;
- здійснити аналіз чутливості, з метою підвищення ефективності стратегічного планування
- визначити напрямки оптимізації бізнес-процесів;
- провести аналіз прибутковості

Основними цілями діагностики фінансово-господарського стану підприємства є:

- об'єктивна оцінка результатів комерційної діяльності, комплексне виявлення невикористаних резервів, мобілізація їх для підвищення ефективності підприємства в майбутніх планових періодах, а також

виявлення прорахунків у роботі їх винуватців, досягнення повної відповідності, матеріального і морального стимулювання за результатами праці та якості роботи;

- постійний контроль раціональності функціонування господарських систем, контроль за виконанням планів і бюджетів, контроль за процесами виробництва та реалізації продукції, а також своєчасне виявлення і використання поточних внутрішньовиробничих резервів з метою забезпечення виконання і перевиконання плану;
- прогнозування господарської діяльності, наукове обґрунтування перспективних планів, оцінка очікуваного виконання плану [12, с.268].

Основними завданнями фінансово-господарського аналізу є:

- 1) виявлення тенденції розвитку підприємства, необхідних для прогнозування, планування, розвитку підприємства;
- 2) оцінка ринкової позиції підприємства;
- 3) оцінка економічної ефективності діяльності підприємства;
- 4) виявлення внутрішньовиробничих резервів для використання в майбутньому;
- 5) контроль виконання планових завдань;
- 6) виявлення найбільш ефективного варіанту інвестицій.

Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства ґрунтується принципах, що відображені в табл.1.2.

Таблиця 1.2

Принципи фінансово-господарського аналізу

Принцип	Зміст
Системність	Вивчення економічних явищ у взаємозв'язку одне з одним, а не ізольовано
Регулярність	Аналіз варто проводити через заздалегідь визначені проміжки часу, а не від випадку до випадку
Конкретність	Аналіз базується на реальних даних і результати повинні бути кількісно вираженими

Продовження табл. 1.2

Об'єктивність	Критичне і неупереджене вивчення економічних явищ
Дієвість	Можливість використання отриманих результатів практичних цілях для підвищення ефективності діяльності
Комплексність	Загальне і всестороннє вивчення економічного явища і процесу з цілю його оцінки
Економічність	Затрати, що пов'язані з проведенням аналізу, повинні бути суттєво меншими того економічного ефекту, який буде отриманий в результаті його проведення.
Науковість	Потрібно керуватись науковими методиками і засобами при проведенні аналізу
Співставність	Дані та результати аналізу повинні бути легко співставними одне з одним, а при регулярному проведенні аналітичних процедур повинна дотримуватись послідовність результатів

Існує три види фінансово-господарського аналізу:

- 1) попередній- при розробці поточних і перспективних планів;
- 2) оперативний - проводиться безпосередньо під час реалізації ухваленого плану для моніторингу поточного стану й контролю за його виконанням;
- 3) подальший — застосовується при підведенні підсумків діяльності за звітний період і розробленні планів на майбутнє.

Аналіз фінансово-господарської діяльності здійснюється за трьома основними етапами, що зображені на рис.1.2. Розглянемо ці етапи детальніше оцінивши всі аспекти проведення фінансово-господарського аналізу підприємства

I етап — збір, перевірка якості і повноти даних. Використовують облікові та позаоблікові джерела інформації, що потрібні для діагностики. До облікових джерел інформації відносяться:

- бухгалтерський облік та звітність;
- статистичний облік та звітність;
- управлінський облік та звітність.

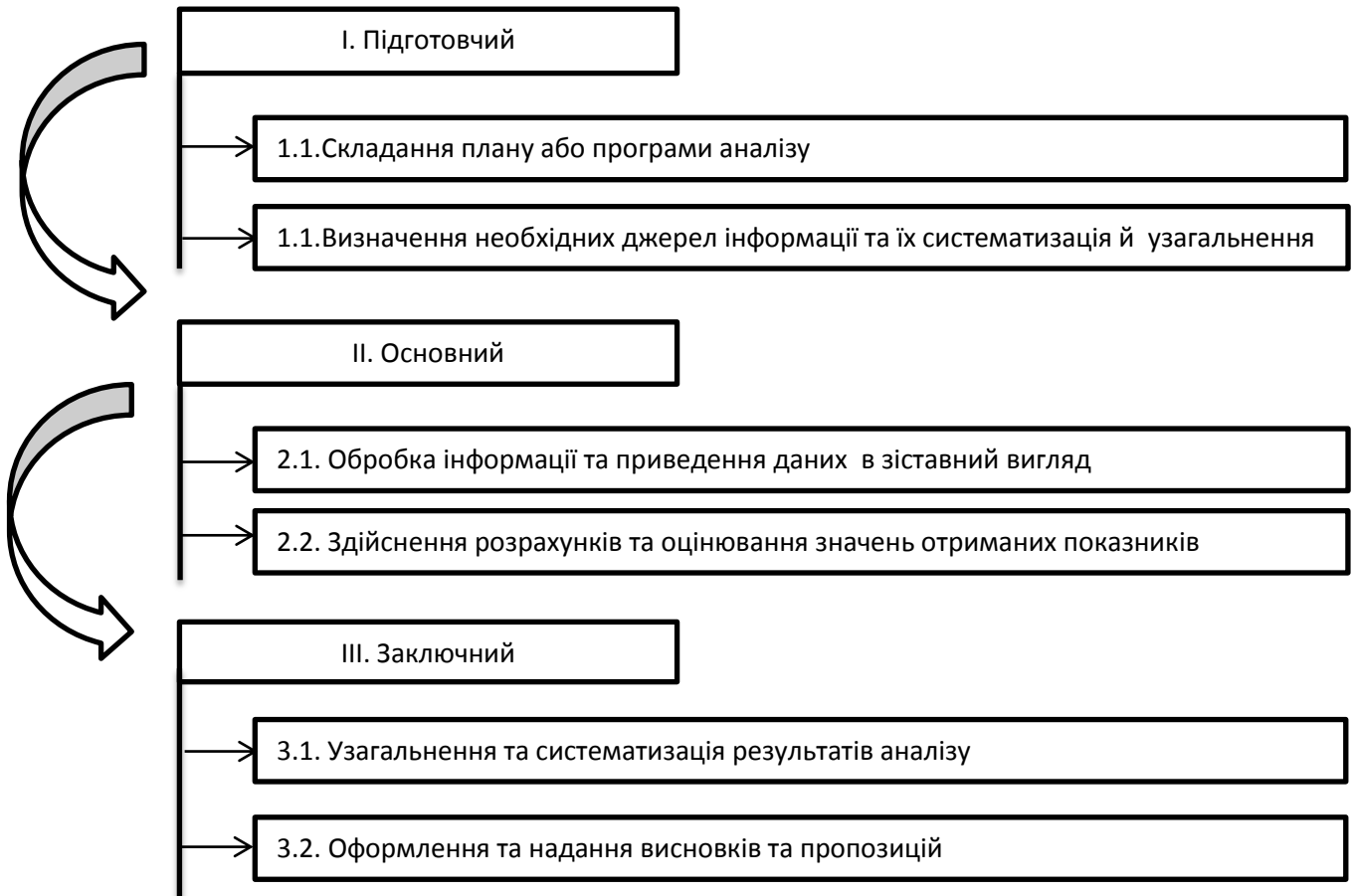

Рис.1.2 Етапи проведення фінансово-господарського аналізу підприємства

В цілому, в залежності від цілей які ставляться, джерелами інформації для проведення аналізу можуть виступати:

- баланс підприємства за попередній рік та за звітний період, ;
- звіт про фінансові результати та їх використання за попередній рік та за звітний період;
- звіт про фінансово-майновий стан;
- звіт з праці за попередній рік та за звітний період;
- звіт про витрати на виробництво продукції, робіт, послуг;
- розрахунок нормативу власних обігових коштів;
- розшифровка дебіторської та кредиторської заборгованості;
- звіт про наявність та рух основних фондів, амортизацію (знос);
- зведена таблиця основних показників(річні);
- звіт про рух коштів в іноземній валюті;

- бізнес-план;
- інша інформація [4, с.67].

Позаобліковими джерелами інформації можуть бути дані лабораторного та лікарсько-санітарного контролю, результати перевірок податкової служби, матеріали виробничих засідань, зборів трудового колективу, ЗМІ, інформація отримана шляхом особистого спілкування і ін.

II етап – аналіз і обробка, тобто приведення аналізованих даних в зіставний вигляд, здійснення розрахунків і аналізу різноманітних фінансових показників.. Виявлення змін, встановлення взаємозв'язку і взаємозалежності між різними показниками діяльності, аналіз чинників які впливають на відхилення від плану.

Аналіз фінансово-господарської діяльності організації включає два розділи:

1.Аналіз виробничо-господарської діяльності (Загальна характеристика виробництва, аналіз стану та використання основних фондів, Аналіз використання трудових ресурсів.)

2.Аналіз фінансового стану підприємства. На рис.1.3 наведено послідовність здійснення фінансового аналізу.

III етап – систематизація, узагальнення й оформлення результатів аналізу, яка припускає оцінювання діяльності підприємств за аналізований період, розроблення й наукове обґрунтовування висновків і пропозицій за наслідками аналізу і ухвалення управлінських рішень.

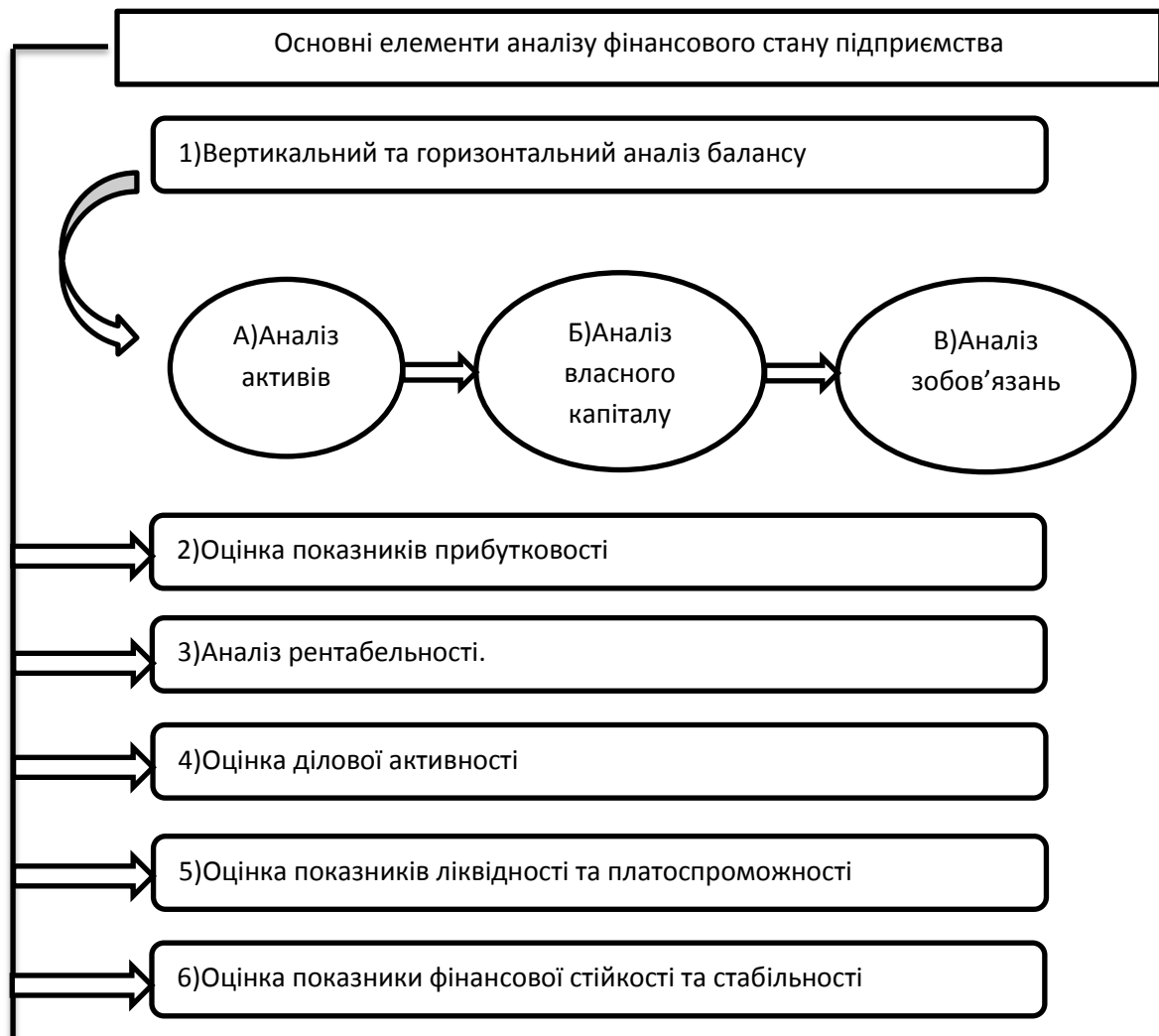

Рис.1.3 Послідовність здійснення фінансового аналізу підприємства

Отже, фінансово-господарський аналіз має визначений алгоритм проведення і його точне виконання дає можливість провести його краще і дати об'єктивнішу оцінку поточному стану справ на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТОВ «ОЛБІ-РОС КОРОНА»

2.1. Організаційно-управлінська характеристика підприємства

Суб'єкт господарювання, діяльність якого розглядається в даній роботі зареєстрований 05.06.2000 року ліцензійно-реєстраційною палатою виконавчого комітету Чернівецької міської ради народних депутатів.

Основу діяльності складає гуртово-роздрібна торгівля кисломолочними продуктами(молоко, ряженка, йогурти, кефіри, масло, сири та творог і ін.), але підприємство також займається розповсюдженням різної бакалії(курага, фініки, інжир, олія, чорнослив, сухарі, фісташки, насіння і ін.),печива, соків, фасує і упаковує крупи, надає послуги оренди та інше.

ТОВ „Олбі-Рос Корона” є офіційним дистриб’ютором в м. Чернівці та Чернівецькій області товарів: ТОВ "Люстдорф", “Вімм-Білл-Данн”, ТМ “Іпровіт”, ТМ “Звени Гора”, ”Укпродукт Груп”, СП «НАК», ПП «Білоцерківська агропромислова група» , ТОВ “САНАТА 777”, ПП “Дживальдіс”, ТМ "Шостка", Групи компаній "Моліс, ТМ «Славія», ТМ “Маселко”, Компанії «Клуб сиру», «ТМ Santavita».

ТОВ „Олбі-Рос Корона” – це дистриб’юторська компанія, що за час своєї діяльності зуміла завоювати високі позиції у своїй сфері

Компанія нагороджена різними званнями та нагородами. Із них:

- Лідер економічного розвитку м.Чернівці - 2009 р.
- Інвестиція року - 2010 р.
- Кращий роботодавець - 2011 р.
- За вагомий внесок в розвиток м.Чернівці - 2013 р.
- Краще підприємство малого то середнього бізнесу року - 2014р.[34]

У розпорядженні підприємства приміщення, що розташовуються по вулицях: вул. Жасмінна 3а., вул. В.Лесина 3., вул. Сосюри 5а. (фасад вул. Авангардної).

Частину із цих приміщень підприємство здає в оренду, а саме:

1. Усі приміщення по вул. Жасмінна 3а, а саме: складське приміщення площею 300 кв.м з рампою, складське приміщення площею 830 кв.м з рампою, складське приміщення площею 100 кв.м без рампи, складське приміщення площею 300 кв.м. з власною рампою з грузовим ліфтом, два складських приміщення площею 50 кв.м. кожне, приміщення під офіс площею 55 кв.м. (2 кімнати).
2. Об'єкти по вул. Сосюри 5а. (фасад вул. Авангардної): приміщення під магазин не продовольчих товарів, відділення банку, кафе, піцерію, площею 72 кв.м та цокольне приміщення площею 92 кв.м., а також окреме цокольне приміщення площею 55 кв.м.
3. На вул. В.Лесина 3 : складське приміщення площею 180 кв.м з рампою, складське приміщення площею 150 кв.м. з власним вантажним підйомником, офісне приміщення площею 50 кв.м. з зручностями, підвальне приміщення площею 300 кв.м для вирощування грибів.

У своїх цілях підприємство використовує склади площею 300 кв.м. і ще ряд офісних приміщень загальною площею 80 кв.м.

Автопарк господарюючого суб'єкта складається з тридцяти одного вантажного автомобіля:

- 1) Газ 3307 – 10 одиниць;
- 2) Газ 3302 – 16 одиниць;
- 3) Mercedes-Benz різних видів – 3 одиниці;
- 4) Iveco Daily – 2 одиниці.

Керівний персонал підприємства складається з: генерального директор, заступника директора з комерційних питань, головного бухгалтера, начальника транспортного відділу, начальника відділу кадрів , завідуючого складом, завідуючого господарством, начальника охорони, супервайзера, головного механіка.

Основою управління торговим персоналом підприємства є методи адміністрування. Це означає, що керівництво підприємства, слідуючи цієї ключової лінії управління, будує свою роботу з персоналом на підставі вимог

до чіткого виконання кожним працівником його посадових обов'язків, дотримання трудової дисципліни, всіх керівних вказівок директора та керівників структурних підрозділів.

Організаційно підприємство поділено на 8 відділів:

- Відділ активної торгівлі: супервайзер торгових представників і торгові агенти;
- Логістичний відділ: логіст та експедитори;
- Транспортний відділ: начальник відділу кадрів, диспетчер, лікар, головний механік, слюсарі та водії;
- Бухгалтерія: головний бухгалтер, бухгалтер 1 категорії, старший касир, операторів накладних;
- Відділ кадрів - начальник відділу кадрів;
- Господарський відділ: завгосп, двірники, прибиральники;
- Склади, що розділяються на молочний та бакалійний відділи: зав.складом, комірник, вантажники;
- Служба охорони: начальник охорони, охоронці.

На рис 2.1. відображена існуюча на підприємстві організаційна структура.

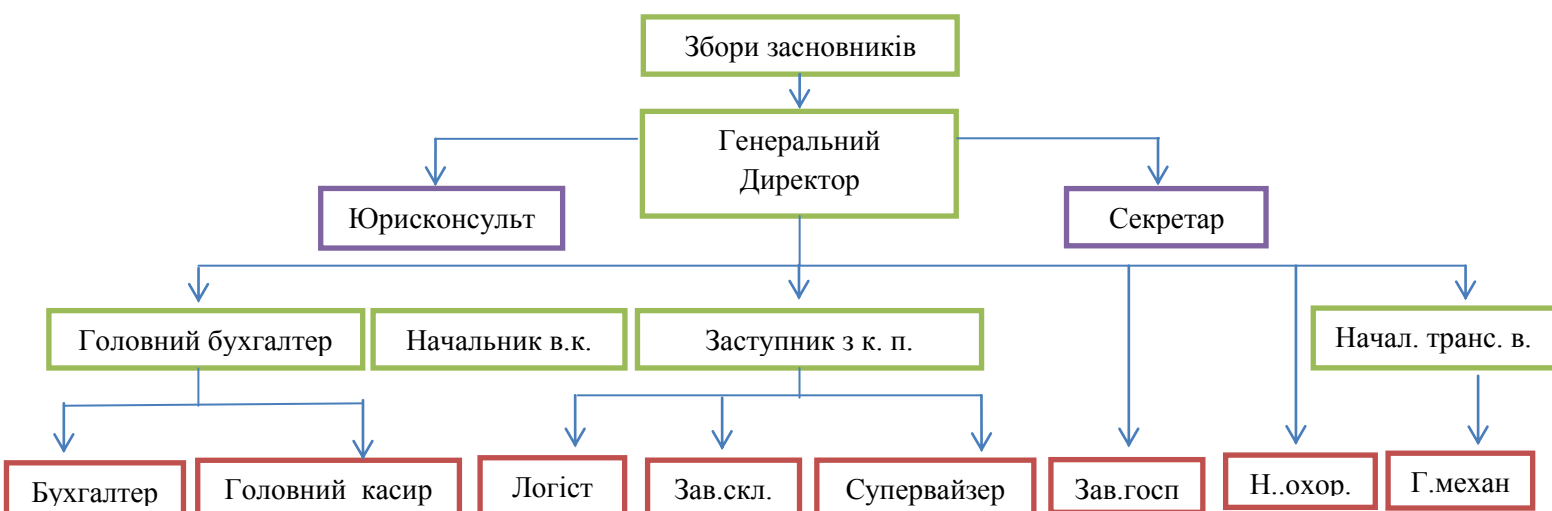

Рис.2.1 Організаційна структура ТОВ „Олбі-Рос Корона”

Як бачимо, підприємство застосовує лінійну організаційну структуру. Лінійний тип організаційної структури управління характеризується лінійними формами зв'язку між ланками управління і, як наслідок, концентрацією всього комплексу функцій управління та вироблення управлінських дій в одній ланці управління.

У 2023 році відбулися певні зміни у кількісно-якісному складі персоналу. Для розуміння стану трудових ресурсів на підприємстві необхідно здійснити аналіз складу та руху персоналу, виявити зміни в структурі персоналу.

Таблиця 2.1

Аналіз складу працівників ТОВ „Олбі-Рос Корона” за 2022-2023рр.

Позначення	Показник	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
				Абсолютне	Відносне
Ч	Середньооблікова чисельність працівників, з них:	127	148	21	116,5
	робітники	102	121	19	118,6
	службовці	6	7	1	116,6
	керівники	10	10	0	100
	спеціалісти	4	5	1	125
П	Прийнято на роботу нових працівників	31	54	23	174,2
З	Вибуло працівників, з них:	15	22	7	146,7
З _{сш}	з причин скорочення штатів	8	4	-4	50
З'	за власним бажанням та порушення трудової дисципліни	7	18	11	257,1

Отже, у порівнянні з 2022 роком середньооблікова чисельність працівників збільшилась на 16,5 %, тобто на 21 особу. В основному це відбулося за рахунок збільшення чисельності робітників на 19 осіб. Не виявлено зменшення кількості працюючих по жодній із груп. Кількість керівників залишилась незмінною.

В той же час, у звітному році відбулись помітні зміни в співвідношенні між кількістю прийнятих і звільнених працівників. Так, підприємство прийняло на 23 нових працівника більше, проте і звільнилось на 7 осіб більше.

Для більш поглибленого аналізу потрібно розрахувати ряд коефіцієнтів, що дадуть змогу краще зрозуміти стан трудових ресурсів на підприємстві.

Отже, наступним кроком є аналіз руху персоналу ТОВ „Олбі-Рос Корона”

Розрахунки будуть здійсненні на основі даних з табл. 2.1.:

а) Коефіцієнт оновлення персоналу:

$$K_{o2014} = \frac{P_M}{\bar{C}_M} = \frac{31}{127} = 0,24; \quad (2.1)$$

$$K_{o2015} = \frac{P_3}{\bar{C}_3} = \frac{54}{148} = 0,36; \quad (2.2)$$

б) Коефіцієнт звільнення:

$$K_{з2014} = \frac{З_M}{\bar{C}_M} = \frac{15}{127} = 0,11; \quad (2.3)$$

$$K_{з2015} = \frac{З_3}{\bar{C}_3} = \frac{22}{148} = 0,15; \quad (2.4)$$

в) Коефіцієнт загального обігу робочої сили:

$$K_{o\bar{з}2014} = \frac{P_M + З_M}{\bar{C}_M} = \frac{31 + 15}{127} = 0,36; \quad (2.5)$$

$$K_{o\bar{з}2015} = \frac{P_3 + З_3}{\bar{C}_3} = \frac{54 + 22}{148} = 0,51; \quad (2.6)$$

г) Коефіцієнт плинності:

$$K_{п2014} = \frac{З'_M}{\bar{C}_M} = \frac{7}{127} = 0,05; \quad (2.7)$$

$$K_{п2015} = \frac{3'_3}{\text{Ч}_3} = \frac{18}{148} = 0,12; \quad (2.8)$$

д) Коефіцієнт заміщення:

$$K_{зам2014} = \frac{П_м}{3_м} = \frac{31}{15} = 2,1; \quad (2.9)$$

$$K_{зам2015} = \frac{П_3}{3_3} = \frac{54}{22} = 2,4; \quad (2.10)$$

Таблиця 2.2

Аналіз руху персоналу ТОВ „Олбі-Рос Корона”у 2022-2023рр.

Показники руху персоналу:	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне
Коефіцієнт оновлення персоналу	0,24	0,36	0,12	150
Коефіцієнт звільнення	0,11	0,15	0,04	136,4
Коефіцієнт загального обігу робочої сили	0,36	0,51	0,15	141
Коефіцієнт плинності	0,05	0,12	0,07	240
Коефіцієнт заміщення	2,1	2,4	0,3	114

Для наочності і кращого відображення отриманих результатів побудуємо графік (див.рис.2.2).

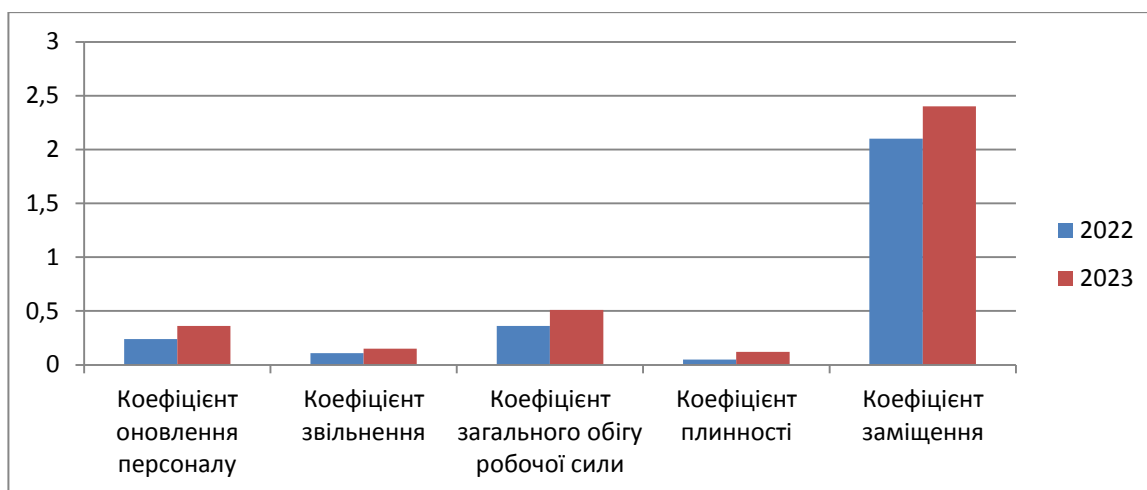

Рис.2.2 Рух персоналу ТОВ „Олбі-Рос Корона” в 2022-2023 рр.

В 2023 році підприємство розширило свій автопарк ще на 5 автомобілів і це призвело до необхідності залучення нових водіїв, експедиторів та торгових агентів саме тому і відбувся ріст коефіцієнту оновлення персоналу на 0,12. В той же час зросла кількість звільнених осіб і збільшення коефіцієнту плинності кадрів на 0,07 свідчить про наявність негативних моментів у роботі з персоналом. Та все ж підприємств зуміло в 2015 році успішно знайти заміну тим хто вибув і загалом розширити штат працівників, що й показує розрахований коефіцієнт заміщення.

Зміни в структурі персоналу по різному можуть впливати на ефективність праці в організації. Важливо вміти підтримувати стабільно високий рівень продуктивності праці. Як економічна категорія продуктивність праці характеризує ефективність використання робочої сили і в загальному випадку відображає кількість споживчої вартості, створеної за одиницю часу

Розрахуємо продуктивність праці працівників. Для цього використаємо трудові показники та показники господарської діяльності.

Таблиця 2.3

**Аналіз продуктивності праці працівників ТОВ „Олбі-Рос Корона”
за 2022-2023рр.**

Показник	Значення показника		Відхилення, +,-
	2022 рік	2023 рік	
Середня продуктивність праці, грн.			
одного працівника $ПП_{np} = \frac{T}{ССЧ}$	307 757	323 008	15 251
одного робітника $ПП_r = \frac{T}{P}$	383 188	395 084	11 896
Середньоденна продуктивність праці одного робітника, грн. $ДПП_r = \frac{T}{ЛД}$	1624	1688	64
Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, грн. $ГПП_r = \frac{T}{ЛГ}$	203	211	8

Аналіз продуктивності праці показав, що у звітному періоді продуктивність праці була вищою. Керівництво організації зуміло організувати роботу таким чином, що підвищення загального обігу робочої сили та плинності кадрів у 2023 році залишилось не поміченим, тобто вдалося забезпечити достатній рівень ефективності праці. Також це свідчить про те, що підприємство активно працює у напрямку стимулювання працівників і досягає позитивних результатів.

Отже, проведений організаційно-управлінський аналіз свідчить про те, що ТОВ „Олбі-Рос Корона” є підприємством, що володіє хорошою матеріально-технічною базою, має стійкі ділові зв'язки зі своїми партнерами, володіє авторитетом і має гарну репутацію. Проте, варто зауважити, що ситуація з рухом персоналу в 2022-2023 рр. не є позитивною і потребує уваги.

2.2 Аналіз фінансово-господарського стану підприємства

Для того, щоб адекватно і об'єктивно оцінити стан справ на ТОВ «Олбі-Рос Корона» необхідно: провести вертикальний та горизонтальний аналіз балансу, проаналізувати формування окремих видів прибутку, а також розрахувати показники ділової активності, майнового стану, прибутковості, ліквідності і платоспроможності, фінансової стійкості і стабільності та рентабельності.

Інформаційним забезпеченням вирішення завдання є форма №1 “Баланс” (див. дод. В,Г), форма №2 „Звіт про фінансові результати”, форма №5 “Примітки до річної фінансової звітності”.

Розпочнемо з аналізу балансу підприємства. Інформація, що буде отримана дасть змогу зробити більш точні висновки при подальшому аналізі різноманітних фінансових показників. Тому що фінансовий стан підприємства в значній мірі залежить від раціональності вкладення фінансових ресурсів в активи. Саме від того, які кошти (власні чи залучені) вкладені в оборотні і необоротні активи, скільки їх знаходиться в сфері виробництва і в сфері обігу, в грошовій і матеріальній формах, наскільки оптимальне їх співвідношення, багато в чому залежать результати діяльності.

Здійснимо оцінку стану необоротних активів, при цьому приділивши значну увагу основним засобам, що становлять основу матеріально-технічної бази будь-якого підприємства.

Таблиця 2.4

Аналіз необоротних активів ТОВ „Олбі-Рос Корона” за 2022-2023 рр.

№	Показник	2022 р.		2023 р.		Абсолютне відхилення		Темпи зростання	Темпи приросту %
		тис.грн	%	тис.грн	%	тис. грн	%		
1.	Нематеріальні активи	40	3,7	15	0,5	-25,0	-3,2	0,4	-62,5

Продовження табл.2.4

2.	Незавершені капітальні інвестиції	67	6,2	261	9,4	194,0	3,1	3,9	289,6
3.	Основні засоби	980	90,9	2511	90,1	1531	-0,8	2,6	156,2
4.	Усього	1078	100	2787	100	1709	0	2,6	158,5

Як видно з таблиці, необоротні активи товариства склалися лише з основних засобів, нематеріальних активів і незавершених капітальних інвестицій. При цьому частка основних засобів у необоротних активах є найвищою і складає понад 90 %, до того ж їх вартість у 2023 році зросла на 1 531 000 грн. Зростання основних засобів може свідчити про покращення господарського потенціалу підприємства і бути результатом введення в експлуатацію нових об'єктів з метою розширення діяльності.

Зменшення вартості нематеріальних активів на 3,2% свідчить про призупинення інноваційної спрямованості діяльності підприємства й зменшення інвестування коштів в об'єкти інтелектуальної власності. Наявність незавершених капітальних інвестицій та зміна їх вартості на 194 000 тис. грн свідчать про те, що організація протягом 2023 року здійснювала вкладення в будівництво (була збудована котельня) та модернізації різноманітного устаткування та складів. Незважаючи на те, що це позитив і робота на перспективу, на протязі поточного періоду збільшення частки незавершеного будівництва, за певних умов, може негативно позначитися на результативності фінансової та господарської діяльності організації, оскільки воно не бере участь у виробничому обороті.

Наступним кроком буде аналіз оборотних активів. Проведення аналізу оборотних активів є одним з найважливіших напрямів аналізу бухгалтерської звітності, так як по зміні динаміки і структури оборотних активів визначається платоспроможність підприємства, його виробничі можливості, затребуваність даного підприємства на ринку.

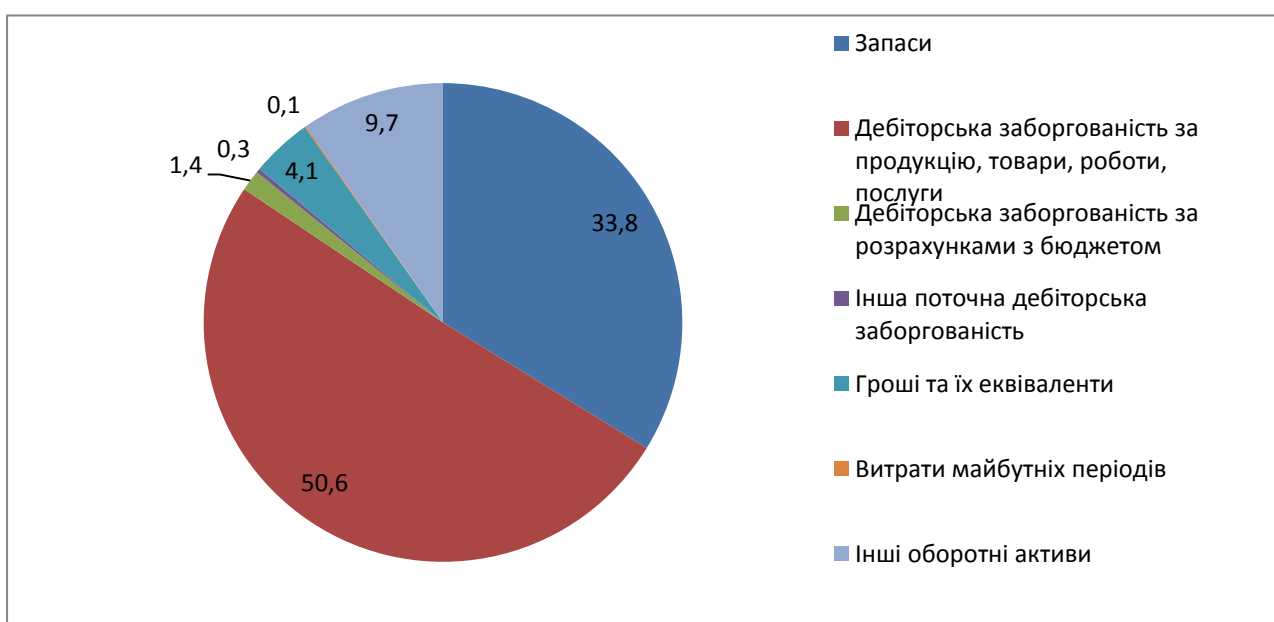
Таблиця 2.5

Аналіз оборотних активів ТОВ „Олбі-Рос Корона” за 2022-2023 рр.

№	Показник	За 2022 р		За 2023 р.		Абсолютне відхилення		Темп зростання	Темпи приросту
		тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%		
1.	Запаси	995	28,6	1752	33,8	757	5,22	1,8	76,1
2.	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1903	54,7	2623	50,6	720	-4,05	1,4	37,8
3.	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	67	1,9	75	1,4	8	-0,48	1,1	11,9
4.	Інша поточна дебіторська заборгованість	6	0,2	16	0,3	10	0,14	2,7	166,7
5.	Гроші та їх еквіваленти	170	4,9	212	4,1	42	-0,79	1,2	24,7
6.	Витрати майбутніх періодів	11	0,3	4	0,1	-7	-0,24	0,4	-63,6
7.	Інші оборотні активи	330	9,5	502	9,7	172	0,21	1,5	52,1
10.	Усього	3482	100	5184	100	1702	0	1,5	48,9

Аналіз структури оборотних активів (рис.2.3) показав наявність певних проблем в діяльності підприємства. Зростання усіх видів дебіторської заборгованості не можна розцінювати тільки з позитивної або негативної сторони. Різке збільшення дебіторської заборгованості ТОВ „Олбі-Рос Корона” свідчить і необачну кредитну політику підприємства, бо частина заборгованості

вже прострочена стосовно покупців, і про збільшення обсягу продажів. Наявність значної дебіторської заборгованості все ж створює фінансові утруднення, тому що підприємство відчуває нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати і т. ін. Крім того, заморожування коштів у дебіторській заборгованості призводить до уповільнення оборотності капіталу. Загалом же зростає ризик непогашення боргів і зменшення прибутку. Та все ж у ТОВ "Олбі-Рос Корона" стабільна і в значній мірі перевірена клієнтська база і можна припустити, що ризики не отримати кошти незначні, але в умовах економічної кризи, що склалася платоспроможність багатьох знизилась, а коливання на ринку можуть сильно вдарити по організаціях, тому варто скорочувати таку дебіторську заборгованість. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом і інша поточна заборгованість хоча і теж зросли та сумарно вони займають лише 1,7% в структурі оборотних активів.

**Рис.2.3 Структура оборотних активів ТОВ „Олбі-Рос Корона”
в 2022-2023 рр.**

Збільшення запасів підприємства на 757 тис. грн і стало причиною того, що загалом процентна частка усіх видів дебіторської заборгованості зменшилась незважаючи на зростання загальної вартості. Зростання рівня запасів сигналізує про розширення масштабів діяльності підприємства. Та все

ж є і негативні моменти бо подальший аналіз показав незначне зниження рентабельності підприємства, нижчу віддачу активів. Тому можна зробити висновок про не надто ефективне розпорядження запасами, внаслідок чого значна частина капіталу заморожується на тривалий час у запасах, сповільнюється його оборотність.

На 42 тис.грн зросла сума грошових коштів та їх еквівалентів, що свідчить про зміцнення фінансового стану і про поліпшення ліквідності компанії. В даному випадку не можна говорити про наявність занадто значних залишків грошових коштів протягом тривалого часу так як сума повинна бути такою, щоб забезпечити погашення всіх першочергових платежів, а розрахований показник абсолютної ліквідності свідчить про зворотнє.

При аналізі балансу підприємства особливу увагу варто звертати на стан власного капіталу підприємства. Власний капітал показує частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Чим більший власний капітал підприємства, зокрема статутний капітал, тим вищою є його кредитоспроможність. Чим більший власний капітал, тим краще захищене підприємство від впливу загрозливих для його існування факторів. Отож оцінимо стан власного капіталу ТОВ „Олбі-Рос Корона”.

Таблиця 2.6

Аналіз власного капіталу ТОВ „Олбі-Рос Корона” за 2022-2023 рр.

№	Показник	2022 р		2023 р.		Абсолютне відхилення		Темп зростання	Темпи приросту %
		тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%		
1.	Зареєстрований (пайовий) капітал	796	20,7	796	15,5	0	-5,2	1	0

Продовження табл. 2.6

2.	Капітал у дооцінках	145	3,8	110	2,1	-35	-1,6	0,8	-24,1
3.	Нерозподілений прибуток	2898	75,5	4224	82,3	1326	6,9	1,5	45,8
4.	Усього	3839	100	5130	100	1291	0	1,3	33,6

Підприємство добре забезпечено власним капіталом. Варто відзначити, що отримані результати є позитивними бо збільшення частки власних коштів сприяє посиленню фінансової стійкості підприємства.

Основу власного капіталу складає нерозподілений прибуток частка якого 75,5% і внаслідок збільшення прибутку підприємства його стало в півтора рази більше ніж у 2022 році. Такі зміни свідчать про ріст ділової активності підприємства та ефективнішу роботу.

У структурі джерел формування майна підприємства частка власного капіталу значно перевищує позиковий (2394 тис.грн. у 2023 р.). І завдяки цьому, підприємство змогло собі дозволити у 2023 році на 564 % (див. табл. 2.7.) збільшити загальний розмір усіх своїх поточних зобов'язань.

Таблиця 2.7

**Аналіз кредиторської заборгованості ТОВ „Олбі-Рос Корона”
за 2022-2023рр.**

№	Показник	2022 р.		2023 р.		Абсолютне відхилення		Темп зроста ння	Темп приросту
		тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%		
1	Короткострокові кредити банків	220	53,4	1010	36,9	790	-16,5	4,6	359,1
2	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	140	34,0	1634	59,7	1494	25,7	11,7	1067,1

Продовження табл. 2.7

3	Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	16	3,9	19	0,7	3	-3,2	1,2	18,8
4	Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	21	5,1	50	1,8	29	-3,3	2,4	138,1
5	Інші поточні зобов'язання	15	3,6	23	0,8	8	-2,8	1,5	53,3
6	Усього поточних зобов'язань	412	100	2736	100	2324	0	6,6	564,1
7	Довгострокові кредити банків	320		110		-210		0,34	-65,6

Найбільше підвищилась заборгованість за отримані товари роботи та послуги - на 1494 тис.грн. Частково це пов'язано із не отриманими коштами від клієнтів і ростом дебіторської заборгованості, а частково із тим, що підприємство в 2023 році розширило автопарк та здійснило вклало частину коштів в складські приміщення. Ріст кредиторської заборгованості перед банками 790 000 грн або на 359,1 % теж із цим пов'язаний. Тобто підприємство брало кошти для власного розвитку, а не для покриття заборгованості.

Негативом є збільшення у 2,4 рази заборгованості (рис.2.4) за розрахунками з оплати праці і при тому, що у попередньому підпункті аналіз стану трудових ресурсів підтвердив, що наявне підвищення плинності кадрів.

Сума інших поточних зобов'язань зросла на 8 тис.грн, але їхня частка в поточних зобов'язаннях знизилась на 2,8%.

Відзначимо і збільшення в 1,2 рази поточної кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування.

**Рис.2.4 Темпи зростання поточної кредиторської заборгованості
ТОВ „Олбі-Рос Корона” в 2022-2023рр.**

Також підприємство, виплативши 210 000 грн, погасило частину довгострокових зобов'язань.

Наступним етапом буде огляд майнового стану підприємства, наявності, складу і структури основних засобів і забезпеченості ними господарства. Це дозволить з'ясувати джерела формування майна й оцінити, як воно використовується.

Таблиця 2.8

Оцінка майнового стану ТОВ „Олбі-Рос Корона” за 2022-2023 рр.

№	Показник	Формула	Значення показника		Абсолютне відхилення
			2022 р.	2023 р.	
1	Питома вага активної частини основних засобів	$\frac{\text{Ф. 5, код 130,140}}{\text{Ф. 1, код 1011}}$	0,51	0,36	-0,15
2	Коефіцієнт зносу основних засобів	$\frac{\text{Ф. 1, 1012}}{\text{Ф. 1, код 1011}}$	0,29	0,21	-0,08
3	Коефіцієнт оновлення основних засобів	$\frac{\text{Ф. 5, код 260(гр. .5)}}{\text{Ф. 1, код 1011(гр. .4)}}$	0,31	0,57	0,26

Продовження табл. 2.8

4	Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\frac{\text{Ф. 5, код 260(гр. 8)}}{\text{Ф. 1, код 1011(гр. 3)}}$	0,10	0,06	-0,04
---	-------------------------------------	--	------	------	-------

Зменшення питомої ваги активної частини основних засобів є негативною тенденцією. Знос основних засобів зменшився, а паралельно з цим відбулося оновлення основних засобів підприємства при меншому вибутті. Усе це характеризує майновий стан підприємства як хороший.

В 2023 році підприємство отримало більше валового прибутку(див. табл. 2.9), а значить було комерційно успішним. Та фінансові результати господарської діяльності торговельного підприємства характеризуються не тільки валовим доходом, але й прибутком від реалізації, прибутком до і після оподаткування. Важливість аналізу динаміки прибутку на підприємстві полягає в тому, що тільки прибуткові організації можуть бути платоспроможними та фінансово стійкими. Отриманий прибуток являється також важливою формою вираження ефективного використання майна та інших видів ресурсів підприємства і його ділової активності.

Таблиця 2.9

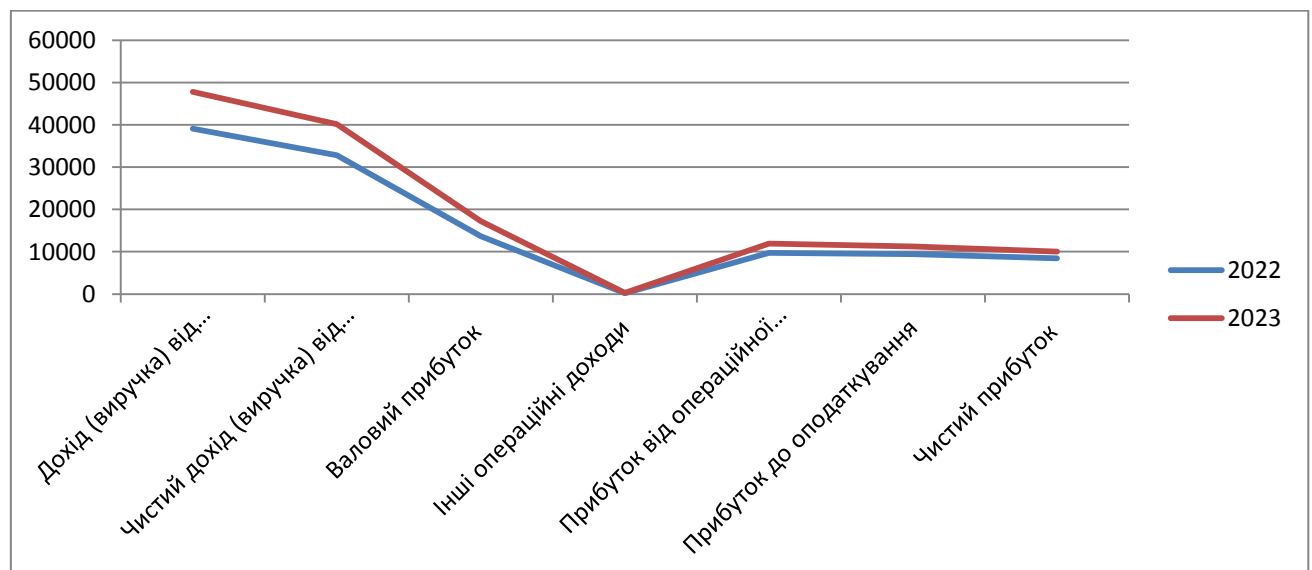
Формування видів прибутку ТОВ „Олбі-Рос Корона” за 2022-2023 рр.

№	Показник	Значення показника, тис. грн.		Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
		2022 рік	2023 рік		
1	Дохід (виручка) від реалізації продукції	39085.2	47805.2	8720	22,3
2	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	32834.4	40126.2	7292	22,2

Продовження табл. 2.9

3	Валовий прибуток	13690.2	17196.8	3507	25,6
4	Інші операційні доходи	192.9	262.6	70	36,1
5	Прибуток від операційної діяльності	9754.9	11930.2	2175	22,3
6	Прибуток до оподаткування	9440.2	11225.6	1785	18,9
7	Чистий прибуток	8437.6	10025.1	1588	18,8

Дані, що наведені у табл.2.9, показують, що у 2023 році усі показники прибутковості зросли.

**Рис.2.5 Зміни в структурі прибутку ТОВ „Олбі-Рос Корона”
в 2022-2023 рр.**

У порівнянні з 2022 роком чистий прибуток збільшився на 18,8 %. Прибуток від операційної діяльності склав 11 225 600 грн. І це на 18,9% більше, ніж в 2022 році.

Розраховані показники не демонструють приріст і покращення в діяльності підприємства, наприклад, загальна оборотність капіталу знизилась на 2,9 оберта. Зниження числа оборотів запасів підприємства на 10,1 свідчить

про збільшенні запасів і зниження попиту на готову продукцію. Та найбільший приріст відбувся по кредиторській заборгованості- на 147, 8 більше обертів ніж в 2022 році. Отже, в значній мірі зросли покупки в кредит. Зниження оборотності власного капіталу показує певну тенденцію до бездіяльності частини власних коштів.

У 2023 році. сума позикових коштів зросла і їх співвідношення з власними змінилося на 0,42. Це відобразилось і на фінансовій залежності підприємства, що збільшилась і коефіцієнт фінансової залежності засвідчує це. Але незважаючи на це, підприємство залишається фінансово стійким і незалежним від кредиторів – коефіцієнт автономності склав 0,6 і це вище нормативного значення. З іншої сторони зменшився показник довгострокового залучення капіталу і це означає, що підприємство починає все менше залежати від зовнішніх інвесторів.

2.3.Оцінка інвестиційної привабливості підприємства

Насамперед в цьому підпункті узагальнюються і аналізуються дані, що були розраховані в попередніх підпунктах даного розділу і наводяться остаточні висновки. Проведений раніше аналіз показав слабкі та сильні сторони ТОВ „Олбі-Рос Корона”. Згідно нього, підприємство прекрасно забезпечено власним капіталом та основними засобами, є фінансово стійким і має хорошу ліквідність та кредитоспроможність. Воно є платоспроможним та має хорошу матеріально-технічну базу. Крім цього підприємство ще й прибуткове. Все це свідчить про те, що воно знаходиться хорошому стані та є цілком інвестиційно привабливим.

Та були виявлені і негативні моменти, що пов'язані із зниженням віддачі активів, ростом дебіторської та кредиторської заборгованості, погіршенням значень показників ділової активності. Наявність певних недоліків в діяльності були підтверджені показниками рентабельності, що в 2023 році не зросли. Як зазначав Т. Коупленд , інвестори платять за ті результати, яких вони очікують від компанії в майбутньому, а не за те, чого компанія досягла в минулому, і

звичайно, не за її теперішні активи. Та все ж хоча рентабельність знизилась, та не в тій мірі, що б говорити про кризовий стан організації.

В будь-якому випадку для того, щоб дати остаточну та однозначну оцінку інвестиційної привабливості варто провести ряд розрахунків. Але спочатку необхідно уточнити питання термінології. Як вже було зазначено, в першому розділі, є чимало різних факторів, що формують інвестиційну привабливість підприємства. В даній дипломній роботі розглядається виключно фінансово-господарська складова інвестиційної привабливості підприємства. Тому, коли надалі в тексті буде вживатись словосполучення “інвестиційна привабливість”, його варто розуміти лише як привабливість організації для інвестора з огляду на її фінансово-господарський стан.

Таким чином, наведені в даному розділі висновки не є остаточною оцінкою і не можуть вважатись за повноцінний аналіз інвестиційної привабливості тому що, як вже було зазначено, оцінюється лише фінансово-господарська складова інвестиційної привабливості. Проте варто відзначити, що даний чинник є дуже вагомим при здійсненні оцінки об'єкта інвестування і зазвичай саме він є вирішальним при прийнятті рішення.

Немає універсальної формули, яка б давала змогу оцінити інвестиційну привабливість підприємства зі 100% точністю і була однаково придатною для використання в різних країнах та на підприємствах різних галузей. Необхідно проводити комплексний аналіз із застосуванням різних методик, що будуть доповнювати одна одну і при цьому варто враховувати особливості діяльності кожного окремо взятого господарюючого суб'єкта.

На сьогоднішній день існує ряд методик, що дають змогу оцінити інвестиційну привабливість організації та отримати додаткову інформацію для роздумів. Для того, щоб оцінити інвестиційну привабливість організації використаємо:

- Z-модель Альтмана;
- Рейтингову оцінку суб'єктів господарювання запропоновану, Т.В. Майоровою;

- Методику, що запропонована Клементьєвою О.Ю. та базується на розрахунку інтегрального показника фінансового стану.

Z-модель Альтмана (англ. Z score model) - математична формула, яка вимірюється ступінь ризику банкрутства кожної окремої компанії, розроблена американським економістом Едвардом Альтманом. У цій роботі використовується модель Альтмана для компаній, чиї акції не торгуються на біржовому ринку. Дана модель була опублікована в 1983 році.

Загальний економічний сенс моделі являє собою функцію від деяких показників, що характеризують економічний потенціал підприємства і результати його роботи за минулий період. При розробці власної моделі Альтман вивчив фінансовий стан 66 підприємств, половина з яких збанкрутувала, а інша половина продовжувала успішно працювати [21, с.67].

Обраний варіант п'ятифакторної моделі Альтмана має такий вигляд:

$$Z=0,717x_1+0,847x_2+3,107x_3+0,42x_4+0.995x_5 \quad (2.17)$$

Отже, на основі інформації з форми №1 “Баланс”, форма №2 „Звіт про фінансові результати”, проведемо розрахунки. Усі показники вказано в тис.грн.:

1) X_1 – відношення власного оборотного капіталу до сукупних активів:

$$X_{1/2014} = \frac{(\text{р. 1195} - \text{р. 1695}), \text{ф. 1}}{\text{р. 1300, ф. 1}} = \frac{3482 - 412}{4\,571} = 0,672 \quad (2.18)$$

$$X_{1/2015} = \frac{(\text{р. 1195} - \text{р. 1695}), \text{ф. 1}}{\text{р. 1300, ф. 1}} = \frac{5184 - 2736}{7976} = 0,307 \quad (2.19)$$

2) X_2 – відношення чистого прибутку до сукупних активів:

$$X_{2/2104} = \frac{\text{р. 2350, ф. 2}}{\text{р. 1300, ф. 1}} = \frac{8437.6}{4571} = 1,846 \quad (2.20)$$

$$X_{2/2105} = \frac{\text{р. 2350, ф. 2}}{\text{р. 1300, ф. 1}} = \frac{10025.1}{7976} = 1,257 \quad (2.21)$$

З)ХЗ – відношення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування до сукупних активів

$$X_{3/2014} = \frac{p. 2290, \text{ф. 2}}{p. 1300, \text{ф. 1}} = \frac{9440.2}{4571} = 2,065 \quad (2.22)$$

$$X_{3/2015} = \frac{p. 2290, \text{ф. 2}}{p. 1300, \text{ф. 1}} = \frac{11225.6}{7976} = 1,411 \quad (2.23)$$

З) Х4 – відношення між власним і залученим капіталом (зобов'язання)

$$X_{4/2014} = \frac{p. 1495, \text{ф. 1}}{(p. 1595 + p. 1695), \text{ф. 1}} = \frac{3839}{320 + 412} = 5,244 \quad (2.24)$$

$$X_{4/2015} = \frac{p. 1495, \text{ф. 1}}{(p. 1595 + p. 1695), \text{ф. 1}} = \frac{5130}{110 + 2736} = 1,802 \quad (2.25)$$

4) Х5 – відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції до сукупних активів

$$X_{5/2014} = \frac{p. 2000, \text{ф. 2}}{p. 1300, \text{ф. 1}} = \frac{32\,834.4}{4571} = 7,183 \quad (2.26)$$

$$X_{5/2015} = \frac{p. 2000, \text{ф. 2}}{p. 1300, \text{ф. 1}} = \frac{40126.2}{7976} = 5,031 \quad (2.27)$$

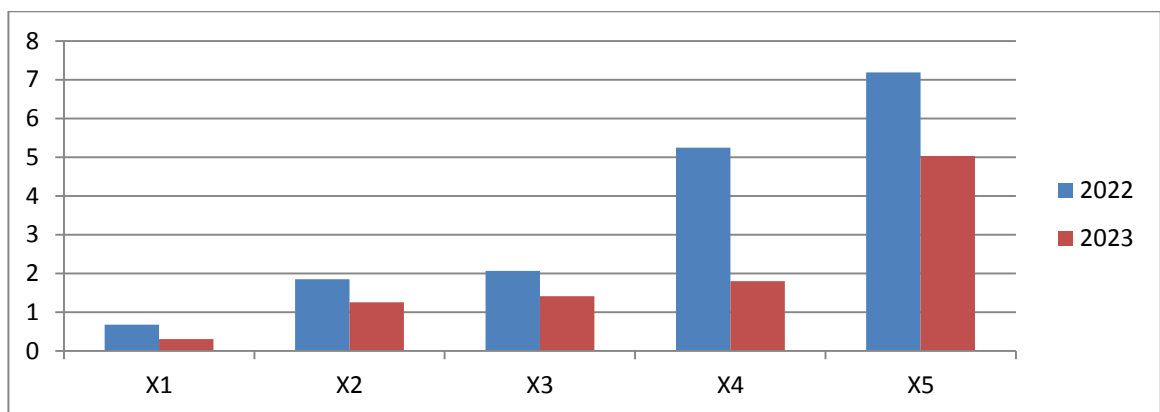

Рис.2.6. Зміна показників ТОВ „Олбі-Рос Корона” за 2022-2023 рр.

А тепер введемо отримані коефіцієнти в формулу:

$$Z_{2014} = 0,717 * 0,672 + 0,847 * 1,846 + 3,107 * 2,065 + 0,42 * 5,244 + 0,995 * 7,183 = 18,9 \quad (2.28)$$

$$Z_{2015} = 0,717 * 0,307 + 0,847 * 1,257 + 3,107 * 1,411 + 0,42 * 1,802 + 0,995 * 5,031 = 11,4 \quad (2.29)$$

В результаті підрахунку Z - показника ТОВ „Олбі-Рос Корона” можна зробити висновок про фінансовий стан організації. Для цього треба порівняти отримані результати з нормативним значенням:

- Якщо $Z > 2,9$ - зона фінансової стійкості («зелена» зона).
- Якщо $1,23 < Z < 2,9$ - зона невизначеності («сіра» зона).
- Якщо $Z < 1,23$ - зона фінансового ризику («червона» зона).

У 2023 році Z – показник становив 11,4 і це значно вище нормативного значення хоча й відбулося його зниження на 7,5. Це означає, що підприємство є фінансово стійким і ймовірність банкрутства дуже низька.

В той же час слід зауважити, що методики діагностики банкрутства Е. Альтмана, самостійно не визначає інвестиційну привабливість підприємства, вона може слугувати лише доповненням методики оцінювання інвестиційної привабливості.

Т.В. Майорова пропонує методику оцінки інвестиційної привабливості підприємства на основі розрахунку ряду коефіцієнтів, які представлені в Положенні «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» з подальшим визначення рейтингу інвестиційної привабливості.

Згідно даної методики спочатку розраховується ряд коефіцієнтів. Усі розраховані коефіцієнти (показники) заносяться до спеціальної таблиці і визначається рейтингова оцінка підприємства. Дана таблиця заповнюється так: якщо норматив дотримано – ставиться 1; якщо не дотримано – ставиться 0 [25,с.74].

Таблиця 2.10

**Рейтингова оцінка інвестиційної привабливості ТОВ „Олбі-Рос Корона”
за 2022-2023 рр.**

№	Показник	Нормативне значення	Розраховане значення		Абсолютне відхилення	Бали за відповідність
			2022р.	2023 р.		
I.1	Коефіцієнт активної частини основних засобів	Збільшення	0,51	0,36	-0,15	0
I.2	Коефіцієнт зносу	Зменшення	0,29	0,21	-0,08	1
I.3	Коефіцієнт оновлення	Збільшення	0,31	0,57	0,26	1
I.4	Коефіцієнт вибуття	Менше коефіцієнта оновлення	0,10	0,06	-0,04	1
II.1	Чистий прибуток, тис.грн	Збільшення	8437. 6	10025. 1	1588	1
II.2	Головний показник прибутковості	Збільшення	2	1,4	-0,6	0
II.3	Прибутковість реалізації	Збільшення	0,220	0,227	0,007	1
III.1	Рентабельність діяльності	Збільшення	0,26	0,25	-0,01	0
III.2	Рентабельність реалізованої продукції	Збільшення	0,41	0,43	0,02	1
III.3	Рентабельність активів	Збільшення	2,1	1,6	-0,5	0
III.4	Рентабельність власного капіталу	Збільшення	2,7	2,2	-0,5	0
IV.1	Оборотність оборотного капіталу	Збільшення	9,4	7,7	-1,7	0
IV.2	Оборотність матеріальних оборотних коштів	Збільшення	33	22,9	-10,1	0
IV.3	Оборотність дебіторської заборгованості	Збільшення	16,6	14,8	-1,8	0
IV.4	Оборотність кредиторської заборгованості	Збільшення	171	23,2	-147,8	0
IV.5	Фондовіддача основних засобів та інших необоротних активів	Збільшення	30,5	14,4	-16,1	0
IV.6	Оборотність власного капіталу	Збільшення	8,6	7,8	-0,8	0
IV.7	Продуктивність праці, тис.грн	Збільшення	307 757	323 008	15 251	1
V.1	Величина власних обор. коштів	Збільшення	3173	5079	1906	1
V.2	Маневреність власних оборотних коштів	>0,2	0,05	0,04	-0,01	1

Продовження табл. 2.10

V.3	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	>1	8,4	1,9	-6,5	1
V.4	Коефіцієнт покриття	>0,2	0,41	0,08	-0,33	0
V.5	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>1	6	1,2	-4,8	1
V.6	Коефіцієнт швидкої ліквідності	<1	0,04	0,31	-10,4	1
VI.1	Робочий капітал	Збільшення	3070	2448	622	0
VI.2	Коефіцієнт автономії	≥ 0.5	0,8	0,6	-0,2	1
VI.3	Коефіцієнт фінансової залежності	< 2	1,2	1,5	0,3	1
VI.4	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	<0.5	0,16	0,36	0,2	1
VI.5	Показник поточної заборгованості кредиторам	Зменшення	3,87	21,35	17,48	0
VI.6	Коефіцієнт спів. власних та поз. коштів	≤ 1	0,11	0,53	0,42	1
Усього Бф						16

Тепер визначимо процент дотримання нормативів за показниками фінансового стану підприємства,

$$O_{\text{фс}} = \frac{B_{\text{ф}}}{B_{\text{мах}}} * 100\% = \frac{16}{30} * 100 = 53,3\% \quad (2.30)$$

де $O_{\text{фс}}$ — кінцева оцінка фінансового стану підприємства. $B_{\text{ф}}$ — сума фактичних балів, присвоєних за дотримання нормативних значень показників фінансового стану підприємства. $B_{\text{мах}}$ — максимальна кількість балів визначеного переліку показників для досліджуваного підприємства [25, с.74].

На підставі вираженої у відсотках оцінки фінансового стану робиться остаточний висновок щодо цього аспекту інвестиційної привабливості підприємства, виходячи зі шкали, поданої у табл.2.11.

Таблиця 2.11

Рейтингова оцінка ТОВ „Олбі-Рос Корона” [25, с.77]

Оцінка	Рейтинг	Характеристика
90-100%	Високий	Висока платоспроможність, відмінний фінансовий стан.

Продовження табл. 2.11

80-90 %	Достатній	Достатньо добрий фінансовий стан. Клієнт із мінімальним ризиком.
60-80%	Задовільний	Задовільний фінансовий стан та рівень платоспроможності.
40-60 %	Недостатній	Надійність підприємства викликає підозру, недостатній рівень її платоспроможності. Високий рівень ризику.
0-40%	Поганий	Фінансовий стан поганий. Вкладення коштів у підприємство є над ризиковим.

Отже, згідно цієї методики результати розрахунків свідчать про недостатню інвестиційну привабливість ТОВ „Олбі-Рос Корона”. Передусім такий результат викликаний певною недосконалістю даної методики, а саме відсутністю ранжування показників за значимістю. Сильною стороною підприємства є його фінансова стійкість та платоспроможність, що в умовах економічної кризи має вирішальне значення. Так, в 2023 році підприємство збільшило суму свої короткострокових зобов’язань, але одночасно з цим і зменшило суму довгострокових. Нарощування короткострокових зобов’язань відбулося в значній мірі за рахунок росту поточної кредиторської заборгованості за товари роботи і послуги. Оцінка фінансового стану ТОВ “Олбі-Рос Корона” показала, що сума цих зобов’язань не є критичною для підприємства і наявність такої заборгованості пов’язана з не отриманими коштами за надані товари, тобто з ростом дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги. Згідно інформації із форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» строк цієї заборгованості не більше 12 місяців, а це означає, що не можна говорити про довгострокову прострочену заборгованість.

У підприємства хороший запас міцності, а в умовах економічної кризи, що склалась це важливо. Кошти, що були взяті в банках у кредит використовуються для розвитку і приносять користь організації.

Загалом можна сказати, що незначне зниження рентабельності може бути виправлене вже в наступному плановому періоді. І найголовніше – підприємство прибуткове. Головний показник прибутковості тільки підтверджує це. В цілому дана методика була використана з цілю демонстрації

недосконалості подібних підходів і необхідності проведення більш глибокого аналізу.

Отже, підприємство ТОВ „Олбі-Рос Корона”, враховуючи його фінансово-господарський стан, є інвестиційно привабливим. Та були виявлені й певні проблеми в діяльності підприємства, що потребують уваги. В наступному розділі розглянемо їх детальніше та дамо конкретні рекомендації по їх усуненню.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТОВ „ОЛБІ-РОС КОРОНА”

3.1. Визначення необхідності змін та застосування нових підходів в діяльності підприємства

У свій час існувала група компаній «Олбі-Рос» (заснована у 1996 році), яка була провідним підприємством на ринку дистрибуції в Чернівцях і Чернівецькій області і об'єднувала сім самостійних суб'єктів підприємницької діяльності.

Центральний офіс був розташований у Чернівцях, філії – у Вінниці, Івано-Франківську та у Мукачеве. Фірма обслуговувала виробників –лідерів харчової промисловості, переважно кондитерської галузі: «Рошен», «Крафт-Фудз Україна», «Київ-Конті». Підприємства «Олбі-Рос» також було дистриб'ютором відомих торгових марок плодоовочевої консервації, морепродуктів, кави, кетчупів, майонезів, олії.

Напотужнішим підприємством було ТОВ “Олбі-Рос”, що було ексклюзивним дистриб'ютором на території Чернівецької області відомих в Україні виробників і торговельних марок кондитерської продукції, таких як «Марс», Rainford, «Світ ласощів», «Одеса» та бакалійної продукції різних відомих торгових марок .Ця компанія мала 48 торгових представників, 25 з них обслуговувал клієнтів міста Чернівці, 14 – районні точки в області, 9 працювали з підприємцями МТК «Калинівський ринок» і ринків міста.

ТОВ „Олбі-Рос Корона” було другим за потужністю підприємство. Також в групу входили: ТОВ «Олбі-Рошен» (ексклюзивний дистриб'ютор продукції «Рошен»), «Олбі-Рос Конті», «Олбі-Рос Хліб». На сьогоднішній день, внаслідок різноманітних причин залишилось тільки одне підприємство- ТОВ „Олбі-Рос Корона”.

Поточний стан справ був викликаний неправильною політикою організації та підходом до розвитку. Зараз підприємство зміцніло і збирається освоювати нові сфери та займатись розширенням діяльності.І для того, щоб не

повторювати помилок минулого та рухатись вперед потрібно дуже уважно стежити за будь-якими відхиленнями фінансово-господарських показників.

Підприємство потрібно застосовувати нові підходи в діяльності по тим причинам, що показники рентабельності та ділової активності загалом знизились хоча і не надто сильно і поки без відчутних результатів. Та можливо вже зараз існує проблема, що з часом може призвести до збитків.

Краще попередити кризову ситуацію ніж боротись з наслідками тому варто розглянути усі варіанти та можливості бо, як свідчить історія підприємства подібне вже траплялось і тому були втрачені ринкові позиції.

Подальше завдання полягає не тільки в констатації рівня фінансового стану підприємства, але і в підготовці пропозицій щодо його поліпшення. Для цього потрібно виявити фактори, що вплинули на фінансовий стан підприємства, та надати пропозиції щодо усунення негативних факторів і посилення позитивних.

Загалом, після проведеного в попередньому розділі аналізу стало зрозуміло, що керівництву підприємства варто звернути свою увагу на дві ключові проблеми такі:

1.Зростання дебіторської заборгованості за продукцію і як наслідок збільшення кредиторської заборгованості за товари роботи і послуги.

На сьогоднішній день у процесі діяльності організації не завжди здійснюють з іншими підприємствами або фізичними особами розрахунки одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. Так і виникає дебіторська заборгованість. Ефективність і діяльності і як наслідок фінансовий стан підприємства залежить саме від наявності та ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Дебіторська заборгованість є невід'ємною складовою збутової діяльності будь-якого підприємства. Але занадто велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів ТОВ „Олбі-Рос Корона” знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків підприємства.

На сучасному етапі економічного розвитку ТОВ „Олбі-Рос Корона” виявилось не спроможним ефективно управляти дебіторською заборгованістю, яка займає вагому частку в його оборотних активах і спричинило кризу взаємонеоплатежі та знизило рентабельність діяльності.

До того ж наявність подібної дебіторської заборгованості відволікає кошти з обороту.

За такої ситуації і в таких умовах зростає роль висококласного управління дебіторською заборгованістю, своєчасного її повернення та попередження виникнення безнадійних боргів.

Саме тому розробка дієвого алгоритму щодо управління дебіторською заборгованістю є важливою та сприятиме покращенню фінансового стану організації та підвищенню інвестиційної привабливості ТОВ „Олбі-Рос Корона”.

Вирішення цього питання має ключове значення.

Накопичення кредиторської заборгованості до суми 1634 тис.грн викликано в першу чергу не отриманням частини коштів підприємством від своїх клієнтів, тобто від наявної дебіторської заборгованості. Розраховані показники ліквідності і фінансової стійкості свідчать про те, що сума зобов'язань не є критичною для підприємства і майже всі показники в межах нормативних значень. Та немає необхідності в тому, щоб накопичувати суму поточних зобов'язань. Наприклад, в попередньому році поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становила всього 140 000 тис грн. Підприємство не отримує жодної вигоди від цього, а навіть навпаки бо частина постачальників може для стимулювання своїх посередників нараховувати і сплачувати дистриб'юторам бонуси (грошові премії) або ж пропонувати вигідніші умови співпраці за своєчасні розрахунки та повне погашення заборгованості перед ними. Окрім цього, наявність простроченої заборгованості може призвести до погіршення іміджу підприємства.

Очевидно, що в значній мірі саме через наявну дебіторську заборгованість зросла і сума зобов'язань по оплаті праці на 29 тис.грн і це негативно впливає на мотивацію і ефективність праці частини працівників.

Зниження рівня матеріальної зацікавленості та ефективності роботи працівників, що виникає внаслідок затримки виплати заробітної плати приводить до росту плинності кадрів (причому часто звільняються найбільш кваліфіковані працівники). Тому з позицій стратегічного розвитку своєчасна виплата коштів, нарахованих у складі кредиторської заборгованості, приносить підприємству більше економічних переваг, чим свідомо затримка цих виплат.

Так, загалом же кредиторська заборгованість надає можливість підприємству тимчасово користуватися запозиченими коштами, але з іншого боку - зменшує показники платоспроможності і ліквідності. Ефективне управління кредиторською заборгованістю дає можливість усунути негативні наслідки її наявності.

Отже, впровадження ефективнішої системи управління дебіторською заборгованістю дасть можливість підприємству контролювати кредиторську заборгованість, проводити її погашення в установлені строки та формувати кредитну політику.

2.Рух персоналу підприємства

Проведені в попередньому розділі розрахунки показали, що на ТОВ „Олбі-Рос Корона” у 2023 році збільшилась плинність кадрів у порівнянні із 2022 роком. Хоча продуктивність праці збільшилась, звільненні працівники були успішно замінені, а загалом штат працівників навіть збільшений це не означає, що варто не звертати увагу на ріст плинності кадрів і кількості звільнених. Плинність кадрів – це явище, що не може розглядатись з позитивної сторони і з яким потрібно боротись.

Недоліки в роботі з персоналом можуть негативно вплинути на мотивованість персоналу, а це в свою чергу потягне за собою падіння ефективності діяльності та погіршення фінансово-господарського стану, що загалом знизить інвестиційну привабливість підприємства.

Загалом недоліками системи мотивації роботи працівників на підприємстві є такими:

1) На підприємстві ТОВ „Олбі-Рос Корона” гігієнічні фактори вважаються мотивуючими. Ф. Герцберг на практиці довів, що вони лише усувають незадоволеність.

2) На підприємстві керівники за своїми рисами відповідають образу, що сформував у своїй теорії «Х» Дуглас МакГрегор. Тобто вони притримуються авторитарного стилю управління.

3) На підприємстві не створена система за допомогою якої підлеглі можуть самі помічати ріст власного професіоналізму і ефективність власної праці.

4) Часте використання негативного підкріплення. Теорія підкріплення Скіннера доводить, що позитивне підкріплення результативніше негативного.

4) Значна концентрація на матеріальному стимулюванні.

Також, для того щоб бути інвестиційно привабливим підприємству потрібно працювати над:

а) Підвищенням ефективності використання основних засобів

Забезпеченість підприємства основними засобами, їх технологічний стан та рівень ефективності використання безпосередньо впливає на загальний фінансовий стан, конкурентоздатність продукції, обсяги виробництва продукції, а також на показники її якості, сортності, асортиментності.

Конкретні умови господарювання на ТОВ „Олбі-Рос Корона” потребують прискорення та підвищення ефективності відтворення основних засобів, зростання їх технічного рівня, а також ефективного використання виробничого потенціалу.

Ефективність використання основних засобів відіграє важливу роль для діяльності підприємства бо:

- збільшується економічний потенціал і виробничі можливості галузі, підвищується технічний рівень виробництва;

- складаються широкі можливості для прискорення переорієнтації підприємств на випуск нової продукції, яка користується підвищеним попитом у споживачів;
- збільшуються темпи зростання продуктивності праці, поліпшення якості промислової продукції та інших показників.

Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів – це одне з основних завдань діяльності підприємств, від результату якого залежить фінансовий стан та інвестиційна привабливість підприємства.

б) Оптимізацією рівня товарних запасів.

Формування товарних запасів дозволяє підприємству забезпечувати стійкість асортименту товарів, здійснювати певну цінову політику, підвищувати рівень обслуговування покупців.

У 2023 році сума запасів становила 1752 тис грн. Основну вартість запасів підприємства складають товари на суму 1437 тис. грн. Нарощування обсягів продажів продукції в 2023 році об'єктивно спричинило ріст запасів підприємства та як засвідчив аналіз проведений в попередньому розділі рентабельність використання оборотних активів знизилась. Так, в значній мірі це викликано зростанням дебіторської заборгованості, але й суму запасів, що зберігалась на підприємстві на кінець року свідчить про потребу в більш досконалих методах роботи з ними.

Для підтримки товарних запасів ТОВ „Олбі-Рос Корона” на оптимальнішому рівні необхідна більш чітко налагоджена система управління запасами. Оптимальний рівень запасів означає такий стан, коли відсутні надлишки запасів або їх дефіцит.

Отже, виявлені недоліки, як вже зазначалось вище, не роблять підприємство збитковим або інвестиційно не привабливим. Та, в комплексі, вони все ж знижують ефективність роботи підприємства та потребують уваги.

3.2. Пропозиції і рекомендації щодо формування комплексу заходів для забезпечення економічного розвитку і росту інвестиційної привабливості підприємства

Одним з етапів вирішення проблеми з дебіторською заборгованістю є розробка дієвого алгоритму щодо управління дебіторською заборгованістю. Мета цього управління полягає в мінімізації розміру простроченої заборгованості та строків інкасації боргу. Основною умовою ефективної реалізації політики управління дебіторами виступає дотримання граничних обсягів дебіторської заборгованості та термінів її погашення. Лише попередній аналіз кожного дебітора є єдиним способом забезпечення дотримання умов договорів. Ключове значення в управлінні дебіторською заборгованістю відіграють планування, організація та контроль роботи з дебіторами.

Часто помилково вважають, що завдання управління дебіторською заборгованістю зводиться лише до збалансування її обсягів з кредиторською заборгованістю підприємства. Насправді, лише цього недостатньо. Адже підприємство зобов'язано розрахуватися за своїми боргами перед кредиторами незалежно від того, отримує воно борги від своїх дебіторів чи ні. Більш принципове значення, з погляду фінансового менеджменту, має забезпечення доброякісної дебіторської заборгованості та прискорення її оборотності. Залежно від рівня дохідності та ризику можуть застосовуватися різні стратегії кредитної політики: консервативна, поміркована та агресивна.

Вибір конкретного типу кредитної політики ТОВ „Олбі-Рос Корона” має здійснюватися з урахуванням:

- кон'юнктури на ринку;
- платоспроможності покупців;
- потенційних можливостей нарощення обсягів продажів за рахунок надання відстрочок платежів;
- правових засад стягнення дебіторської заборгованості;
- можливого та допустимого рівня ризику.

Відштовхуючись від ситуації, що склалася в економіці країни, найбільш доцільним виглядає використання поміркованої стратегії. Вона дозволить не тільки в достатній мірі зменшити ризики, але й буде прийнятною для клієнтів організації в умовах, що склалися. До того ж це дозволить не програвати конкурентну боротьбу іншим фірмам, які діють більш гнучко в фінансових питаннях.

В межах обраної політики, для забезпечення мінімального розміру дебіторської заборгованості на ТОВ „Олбі-Рос Корона” необхідно:

- визначати ступінь ризику не уплати рахунків покупцями;
- збільшувати коло покупців з метою мінімізації втрат від несплати одним або декількома покупцями;
- контролювати співвідношення дебіторської заборгованості і кредиторської заборгованості;
- вести оперативний контроль за надходженням готівки;
- своєчасно визначати сумнівну заборгованість;
- вести претензійну роботу співпрацюючи з юридичною службою;
- своєчасно надавати платіжні документи;
- припиняти дію договорів з покупцями, що порушують платіжну дисципліну.

Загалом, щоб реалізувати усе вище вказане, в процесі управління дебіторською заборгованістю на ТОВ „Олбі-Рос Корона” потрібно вирішити такі завдання:

- оцінити можливі витрати, пов'язані із дебіторською заборгованістю, тобто упущеної вигоди від невикористання коштів, авансованих у дебіторську заборгованість.
- обрати умови продажу, що забезпечують гарантоване надходження грошових коштів;
- сформулювати нові принципів та умови кредитної політики щодо покупців продукції;

- визначити знижки або надбавки для різних груп покупців з точки зору дотримання ними платіжної дисципліни;
- розробити нові правила встановлення термінів товарного кредиту;
- визначити гарантій, під які надається товарний кредит;
- шляхом експертного аналізу виявити коло потенційних дебіторів серед наявних партнерів;
- побудувати ефективну систему контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.
- прийняти нові способи «збору» дебіторської заборгованості;
- прискорити платежі використовуючи сучасні форми рефінансування дебіторської заборгованості.

У практиці фінансового менеджменту розроблені наступні прийоми керування дебіторською заборгованістю:

- облік замовлень і встановлення характеру дебіторської заборгованості;
- ABC - аналіз дебіторів;
- виключення з числа партнерів підприємств з високим ступенем ризику;
- аналіз заборгованості за видами продукції для визначення не вигідних з точки зору інкасації її видів;
- використання можливості оплати дебіторської заборгованості векселями, цінними паперами;
- диверсифікація клієнтів з метою зменшення ризику несплати монопольним замовником
- формування системи штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань контрагентами;
- визначення розмірів знижок при достроковій оплаті.

Потрібно загострити увагу на доцільності надання відстрочок платежу покупцям продукції. Зазвичай зазначають, що до переваг широкого застосування кредитної політики у відношеннях з покупцями продукції слід віднести збільшення реалізації продукції та збільшення доходів і прибутку

підприємства в умовах високої ринкової конкуренції. Але в той же час існує і ряд недоліків при проведення подібної кредитної політики:

- можливе виникнення безнадійної дебіторської заборгованості;
- додаткові фінансові витрати у випадку залучення короткострокових банківських кредитів для компенсації дебіторської заборгованості;
- можливі (альтернативні) витрати у зв'язку з відволіканням грошових коштів з обороту.

Для ТОВ „Олбі-Рос Корона” важливо регулярно відслідковувати слідкувати за строками дебіторської заборгованості, щоб не виникала прострочена заборгованість, а у разі виникнення, необхідно здійснити точний методичний підхід для стягнення дебіторської заборгованості і чітко його дотримуватись. Її величина прямо залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями, періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві.

При стягненні дебіторської заборгованості варто виконувати такі дії:

1. телефонний дзвінок в бухгалтерію покупця з метою нагадати про суму заборгованості та період її прострочення, а також поцікавитися причиною затримки платежу та взнати можливий строк оплати рахунка;
2. направлення боржнику акта звіряння разом з листом, який містить прохання погасити наявну заборгованість;
3. направлення боржнику вимоги про сплату боргу протягом певного строку;
4. направлення боржнику листа, підписаного юристом підприємства про наміри звернутися до суду з метою стягнення боргу;
5. звернення до суду (при значних сумах заборгованості).

При цьому можуть використовуватися різноманітні методи, які можна класифікувати на такі групи:

1. юридичні – претензійна робота, подача позову до суду.

2. економічні – фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача в заставу майна і майнових прав, призупинення постачань продукції.
3. психологічні – нагадування по телефону, факсу, пошті, використання ЗМІ чи поширення інформації серед суміжних постачальників, що загрожує боржнику втратою іміджу.
4. фізичні – арешт майна боржника, вироблений органами державної виконавчої служби [32, с. 24-29].

У процесі управління дебіторською заборгованістю з метою прискорення розрахунків доцільно використовувати сучасні форми її рефінансування. Під рефінансуванням розуміють переведення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів підприємства (грошові кошти або високоліквідні цінні папери) з метою прискорення розрахунків. До основних форм рефінансування дебіторської заборгованості можна віднести: спонтанне фінансування, факторинг, облік векселів або їх продаж на фондовому ринку, форфейтинг.

Для покращення роботи із дебіторською заборгованістю можна запропонувати спеціальну систему бальних оцінок для всіх підприємств. Суть її полягає у формуванні специфічної кредитної комісії, в яку можуть входити юристи, представники відділу продажів, фінансової служби і ін. Комісія відслідковує діяльність своїх клієнтів використовуючи для цього різні параметри і формує систему бальної оцінки надійності контрагента.

Всі контрагенти об'єднані в групи за рівнем надійності:

- ризику;
- підвищеної уваги;
- надійних клієнтів;
- ідеальних («золотих») клієнтів.

Оцінювання їх надійності проводиться на підставі загального строку роботи з клієнтом, обсягу продажів клієнта і обсягу простроченої заборгованості даного клієнта на кінець періоду.

Віднесення контрагента до тієї чи іншої групи здійснюється на основі інтегральної оцінки, яка розраховується як добуток бальних оцінок за всіма трьома показниками. До групи ризику відносяться підприємства з інтегральним балом від 1 до 4, до групи підвищеного уваги - підприємства з 5-12 балами, до надійних клієнтів - з 12-27, до "золотих" - з 28-64 [37, с.73]. Використовуючи запропоновані рекомендації, можна скоротити суму дебіторської заборгованості за надані товари, роботи і послуги і ефективніше керувати нею.

Щоб покращити ситуацію із рухом персоналу на ТОВ „Олбі-Рос Корона” керівникам варто пам'ятати про певні речі, які на яких акцентується увага в різноманітних мотиваційних теоріях:

- Мотивування тоді приносить результати, коли підлеглі відчують визнання свого внеску в результати роботи, володіють заслуженим статусом.

- Несподівані, непередбачувані і нерегулярні заохочення мотивують краще, ніж прогнозовані, коли вони практично стають незмінною частиною заробітної плати.

- Позитивне підкріплення результативніше негативного. Підкріплення має бути невідкладним, що виражається в негайною і справедливої реакції на дії співробітників. Вони починають усвідомлювати, що їх неординарні досягнення не тільки помічаються, але й відчутно винагороджуються.

- Як правило, великі нагороди, рідко кому дістаються і викликають заздрість, а невеликі і часті - задоволення. Без серйозних підстав не слід постійно виділяти когось із співробітників, інший раз цього не слід робити заради збереження колективу.

- Поліпшення координації та взаємодії між співробітниками організації, правильний розподіл службових обов'язків, чітка система просування по службі, утвердження духу взаємодопомоги і підтримки, вдосконалення відносин між керівниками і підлеглими - все це сприяє підвищенню ефективності, продуктивності та мотивації праці.

- Ефективним методом є застосування спеціальних індивідуальних винагород: спеціальні премії, які виплачуються за володіння навичками, необхідними компанії в даний момент.

Керівникам ТОВ „Олбі-Рос Корона” слід стимулювати співробітників за проміжними досягненням, не чекаючи завершення всієї роботи, так як великі успіхи важкодосяжні і порівняно рідкісні. Тому позитивну мотивацію бажано підкріплювати через не надто великі інтервали часу. Важливо дати співробітникам відчуття себе впевнено, оскільки того вимагає внутрішня потреба в самоствердженні [24, с. 51-52].

Товарні запаси є основним ресурсом ТОВ „Олбі-Рос Корона”. Головна дилема, що виникає при управлінні запасами полягає в тому, що позитивні сторони наявності запасів – забезпечення більшої надійності в роботі, вираженої в безперервності виробничого процесу і задоволення потреб покупців, а з іншої сторони – негативні: витрати на утримання (зберігання) запасів і відволікання з обороту капіталу, інвестованого в запаси. При управлінні запасами потрібно шукати оптимальний варіант, коли встановлюється компроміс між ризиками і витратами або ліквідністю і оборотністю.

Пропоную спробувати використати методику ABC-XYZ аналізу для ефективнішого управління товарними запасами на підприємстві ТОВ „Олбі-Рос Корона”. ABC-XYZ аналіз – це поєднання двох методів аналізу ABC- аналізу та XYZ-аналізу. ABC-аналіз товарних запасів – це аналіз асортименту, обсягу продажів різних груп споживачів, товарних запасів шляхом ділення їх на три категорії (класу), які відрізняються за своєю значимістю і вкладу в обіг або прибуток підприємства. В основі аналізу лежить припущення, що є лише відносно не значна кількість видів товарів, які повинні неодноразово закуповуватися, і саме вони складають велику частину загальної вартості закуповуваних товарів. В нашому випадку ABC-аналіз це інструмент, що дасть змогу вивчити товарний асортимент, сформувати рейтинг товарів за

зазначеними критеріями і виявити ту частину асортименту, яка забезпечує максимальний ефект.

В основі методу ABC лежить, так зване, правило Парето. Принцип Парето (правило 80/20, закон "важливої меншості") стверджує, що для багатьох подій, 80% наслідків слідує із 20% причин. (80/20). Широко поширений в логістиці метод ABC пропонує більш глибокий поділ – на три частини.

Метод ABC, що використовується при управлінні товарними запасами можна визначити, як спосіб нормування і контролю за станом запасів, сутність якого полягає в розбивці номенклатури N, реалізованих товарно-матеріальних цінностей на три нерівних підмножини A, B і C.

Згідно ABC, весь асортимент товарів підприємства можна розділити на групи за ступенем важливості.

- Група «А»: найбільш дорогі та коштовні товари, на частку яких припадає приблизно 75-80 % загальної вартості запасів, але вони складають лише 10-20 % загальної кількості товарів, які знаходяться на зберіганні.
- Група «В»: середні за вартістю товарів. Їх частка 10-15 % в сумі запасів, але у кількісному відношенні вони складають 30-40 % які зберігаються.
- Група «С»: найдешевші. Вони складають 5-10 % від загальної вартості виробів, які зберігаються, і 40-50 % від загального обсягу зберігання.[73]

Для проведення ABC-аналізу необхідно:

- встановити вартість кожного товару (за закупівельними цінами);
- розташувати товари за зменшенням ціни;
- знайти суму даних про кількість і витрати на придбання;
- розбити товари на групи залежно від їх питомої ваги в загальних витратах на придбання.

При всіх численних плюсах цього виду аналізу існує один значний мінус: даний метод не дозволяє оцінити сезонні коливання попиту на товари. Для того, щоб врахувати фактор випадковості продаж, застосовують XYZ - аналіз. XYZ-аналіз надасть змогу розділити продукцію по мірі стабільності продажів і рівня коливань споживання. Слід також враховувати, що значення коефіцієнта

варіації для різних товарів може відрізнятися з наступних причин: сезонність продажів, тренд, акції, дефіцит тощо.

Отже, алгоритм здійснення XYZ - аналізу складається з таких етапів:

1. Визначення коефіцієнтів варіації показників продажу товарів за визначеними періодами.
2. Угрупування товарів відповідно до зростання коефіцієнта варіації.
3. Розподіл по категоріям X, Y, Z.

Група X — товари, що характеризуються стабільним попитом (розміром продажу), висока можливість вірного прогнозування продажу. Значення коефіцієнта варіації знаходиться в інтервалі від 0 до 10%.

Група Y — товари, що мають деякі коливання продажу, характеризуються середніми можливостями їх прогнозування. Значення коефіцієнта варіації знаходиться в інтервалі від 11 до 25%.

Група Z — товари з нерегулярним і нестабільним попитом, слабка точність прогнозування продажу. Значення коефіцієнта варіації знаходиться в інтервалі -26% [29,с.228].

Результатом спільного проведення аналізів ABC і XYZ є матриця, яка складається з дев'ятьох різних класів(див.табл.3.1).

Таблиця 3.1

Класифікація запасів за їх вартістю методом ABC-XYZ аналізу

	A	B	C
X	AX Висока частка у загальній вартості запасів. Регулярність продажів (споживання) Високий рівень прогнозованості продажу	BX Середня частка у загальній вартості запасів. Регулярність продажів (споживання) Високий рівень прогнозованості продажу	CX Низька частка у загальній вартості запасів. Регулярність продажів (споживання) Високий рівень прогнозованості продажу
Y	AY Висока частка у загальній вартості запасів. Періодичність продажів (споживання) Середній рівень прогнозованості продажу	BY Середня частка у загальній вартості запасів. Періодичність продажів (споживання) Середній рівень прогнозованості продажу	CY Низька частка у загальній вартості запасів. Періодичність продажів (споживання) Середній рівень прогнозованості продажу

Продовження табл. 3.1

Z	AZ	BZ	CZ
	Висока частка у загальній вартості запасів. Нерегулярність продажів (споживання) низький рівень прогнозованості продажу	Середня частка у загальній вартості запасів. Нерегулярність продажів (споживання) низький рівень прогнозованості	Низька частка у загальній вартості запасів. Нерегулярність продажів (споживання) низький рівень прогнозованості

Поєднання ABC і XYZ аналізів виявляє безумовних лідерів (група AX) і аутсайдерів (CZ). Обидва методи добре доповнюють один одного. Якщо ABC-аналіз дозволяє оцінити внесок кожного продукту в структуру збуту, то XYZ-аналіз дозволяє оцінити стрибки його збуту та його нестабільність [33, с.82]. Отже, на підставі матриці ABC-XYZ можна визначити заходи щодо керування запасами:

- для товарних позицій, що входять до груп AX, AY і AZ, слід виробити індивідуальні технології керування запасами. Наприклад, варто розрахувати оптимальний розмір замовлення і розглянути можливість застосування технології доставки "точно в термін";

- товарні позиції групи AZ слід контролювати щодня. Очевидно, що в зв'язку з великими коливаннями попиту тут треба передбачити страховий запас;

- керування запасами за позиціями, що входять до груп BX, BY і BZ, може здійснюватися як за однаковими, так і за індивідуальними технологіями (як за термінами планування, так і засобами доставки);

- планування запасів за товарними позиціями, що входять до групи CX, CY і CZ, може здійснюватися на більш тривалий період, наприклад, на квартал, із щотижневою (чи щомісячною) перевіркою наявності запасу на складі [29, с.232].

Використання поєднаного ABC і XYZ- аналізів дозволить: покращити систему управління товарними ресурсами підприємства; підвищити частку високоприбуткових товарів без порушення принципів асортиментної політики; виявити ключові товари, визначити причини, які можуть впливати на кількість товарів, що зберігаються на складі.

Наведені в даному розділі рекомендації дадуть змогу підприємству ТОВ „Олбі-Рос Корона” підвищити ефективність власної діяльності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У процесі дослідження теми кваліфікаційної роботи були вивчені як теоретичні основи інвестиційної привабливості, так і розглянутий алгоритм проведення фінансово-господарського аналізу. Запропоновані способи і засоби для покращення рівня фінансово-господарського стану та інвестиційної привабливості підприємства. Також здійснено визначення інвестиційної привабливості ТОВ “Олбі-Рос Корона” шляхом проведення оцінки його фінансово-господарського стану. Це дало змогу наглядно продемонструвати алгоритм такого аналізу і отримати висновки, на основі яких була дана оцінка ефективності діяльності та інвестиційної привабливості підприємства.

Одним із факторів, що впливає на інвестиційну привабливість, є фінансово-господарський стан організації. Аналіз фінансово-господарського стану підприємства – це сукупність аналітичних процедур, які базуються на інформації фінансового-економічного характеру та потрібні для визначення економічного стану підприємства й ефективності використання його потенціалу, а також прийняття управлінських рішень стосовно оптимізації його діяльності. Проведений аналіз ТОВ „Олбі-Рос Корона” дав змогу поглянути на інвестиційну привабливість підприємства з точки зору фінансово-господарської успішності. Загалом проведений аналіз показав, що підприємство в хорошому стані та є інвестиційно привабливим. У 2023 році чистий прибуток підприємства становив 10 025 100 грн, що на 1588 тис. грн більше, ніж в 2022 році. Загалом же товарообіг підприємства в 2023 році склав 47 805 200 грн. Аналіз різноманітних показників продемонстрував, що ТОВ „Олбі-Рос Корона” є прибутковим, фінансово стійким і платоспроможним суб’єктом господарюванням. Воно добре забезпечено власним капіталом, сума якого перевищує суму всіх зобов’язань підприємства. Оцінка майнового стану підтвердила, що організація має хорошу матеріально-технічну базу і повністю забезпечене всім необхідним для ведення діяльності.

Рентабельність підприємства знизилась в 2023 році, та це лише відносно попереднього року і говорити про наявність серйозного спаду не доводиться,

адже показники рентабельності мають додатне значення і є доволі високими. В значній мірі таким результатам посприяв наявність і ріст дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги на суму 2623 тис.грн. Це спровокувало і ріст кредиторської заборгованості. Також внаслідок певного зниження віддачі активів та капіталу підприємства погіршились і показники ділової активності, тобто загалом швидкість обігу коштів зменшилась.

Аналіз руху персоналу демонструє, що на фоні росту плинності кадрів зросла продуктивність праці. Підприємство збільшило чисельність працівників і оновило персонал.

Також аналіз показав, що підприємство має всі можливості для розвитку і залучення додаткового капіталу. Потенційний інвестор може впевнено ставити галочку біля пункту «фінансово-господарський стан». Саме це підтвердила подальша оцінка інвестиційної привабливості з використанням таких методів як: Z-модель Альтмана; Рейтингова оцінка суб'єктів господарювання запропонована Т.В. Майоровою; Розрахунок інтегрального показника фінансово-господарського стану.

Отже, підприємство може зацікавити інвесторів, і не лише вітчизняних. Як вже зазначалось, в перспективі очікується поживавлення економічних зв'язків з країнами Євросоюзу. Крім можливості отримання фінансових інвестицій, існує ще й можливість розширення своїх ділових контактів, можна збільшити кількість постачальників і розширити свій товарний асортимент за рахунок включення туди іноземної продукції. Розташування Чернівецької області сприяє тому, щоб на наш ринок виходили нові гравці із сусідніх та інших країн Європи. Розповсюдження продукції самостійно є затратною справою і значно вигідніше використати досвідченого дистриб'ютора, що має налагоджені зв'язки та підходящу матеріально-технічну базу. Враховуючи кон'юнктуру ринку і наявні економічні умови потенційних інвесторів та партнерів буде цікавити фінансова стійкість і надійність підприємства, а це якраз сильна сторона ТОВ „Олбі-Рос Корона”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інвестиційну діяльність офіц. Текст : за станом на 06.11.2023р., Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
2. Наказ Агентства запобігання банкрутству від 23.02.2018 р. № 22 «Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.
3. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації № 49/121 від 26.01.2021. Електронний ресурс. Рекомендації Міністерства фінансів України. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>.
4. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій № 81 від 27.06.2017. Електронний ресурс. Рекомендації Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.
5. Податковий кодекс України : офіц. Текст за станом на 01.02.2018р., Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Бердар Маргарита Михайлівна. Фінанси підприємств : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2020. 352 с.
7. Вовчак О. Д. Інвестування : навч. посіб. Львів : Новий Світ. 2020. 544 с.
8. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2019. 256 с.
12. Давидович І. Є. Контролінг : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2018. 552 с.
13. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування. К. : Центр навчальної літератури, 2021. 224 с.
14. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2019. 472 с.

- 15.Мойсеєнко І. П. Інвестування : навч. посіб. К. : Знання, 2016. 490 с.
- 16.Музиченко А. С. Інвестиційна діяльність в Україні : навчальний посібник. К. : Кондор, 2015. 406 с.
- 17.Пересада А. А. Інвестування : навч. посіб. Київ. нац. екон. ун-т. К., 2014. 249 с.
- 18.Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. К., 2017. 668 с.
- 19.Шваб Л. І. Економіка підприємства : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е вид. К. : Каравела, 2015. 568 с.
- 20.Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2-ге вид. К. : Знання, 2013. 375 с.
- 21.Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства : навч. посіб. 2-ге видання. К. : Центр учбової літератури, 2020. 488 с.
- 22.Касьяненко В. О. Моделювання та прогнозування економічних процесів. Конспект лекцій : навч. посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2016. 185 с.
- 23.Ковальов О. Н., Волкова О. Н. Аналіз господарської діяльності підприємства. Миколаїв : ПРОЮЛ М. П. Захаров, 2021. 424 с.
- 24.Корягіна С. В. Маркетинговий аудит : навч. посібник. Львів. комерц. акад. К. : Центр учбової літератури, 2014. 320 с.
- 25.Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент : підручник. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 520 с.
- 26.Щукін Б. М. Інвестування : курс лекцій. К. : МАУП, 2014. 216 с.
- 27.Осовська Г. В., Осовський О. А. Основи менеджменту : навчальний посібник. К. : «Кондор», 2016. 664 с.
- 28.Сазонець І. Л., Федорова В. А. Інвестування : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 312 с.
- 29.Маркіна І. А. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 304 с.

30. Нападовська Л. В. Фінансовий облік : підруч. для студентів вищ. навч. закл. К. : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2019. 700 с.
31. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник. 7-ме вид., без змін. К.: КНЕУ, 2018. 552 с.
32. Гриньова В. М. Інвестування : підручник. К. : Знання, 2018. 458 с.
33. Пересада А. А. Портфельне інвестування : навч. посіб. К. : Київ. нац. екон. ун-т., 2014. 405 с.
34. Інвестування : тренінг. К. : КНЕУ, 2014. 128 с.
35. Алексєєв А. А. Модель визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості підприємства. Математичні машини і системи. 2018. №4. С. 157-163. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.immsp.kiev.ua/publications/articles/2018/2018_4/Alekseyev_A_04_2018.pdf
36. Бірюкова А. О. Умови виникнення дебіторської заборгованості на підприємстві. Вісник Чернігівського державного технологічного університету №2 (58) 2022. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vcndtu/2022_58/39.htm
37. Білявський Я. Б. Дистрибуція – це досконале знання ринку помножене на досвід роботи. Діловий Вісник № 07(146), 2016 р. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2016/dv0607161.ua.html>
38. Гончаров В. М., Білоусова М. М. Інвестиційна привабливість підприємства : сутність та фактори впливу. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ. Випуск 4. Том 3. Полтава 2022 р. С.31-36. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.3/31.pdf>
39. Жувагіна І. О. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств роздрібною торгівлі. Інвестиції : практика та досвід. 2013. № 8. С. 44- 50. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2013/6.pdf